

הישיבה המאתיים-ואחת-עשרה של הכנסת האחת-עשרה

יום שלישי, ג' בסיוון התשמ"ו (10 ביוני 1986)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' בן-מאיר: הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.
הודעה למזכיר הכנסת.
מזכיר הכנסת ש' יעקבסון: כרשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי חבר הכנסת רפאל איתן מבקש להסיר את שמו מהצעת חוק רפ"ה בנושא: חגורות בטיחות ברכב, תודה.
היו"ר ד' בן-מאיר: חבר הכנסת רפאל איתן, אתה משאיר אותנו יתומים? אני רואה ששולחן הממשלה ריק, אני מבקש לקרוא לשר
היו"ר ד' בן-מאיר: הניחיה הופסקה בשעה 16:02 וחודשה בשעה 16:10.

השיכון, לשר החינוך ולסגן שר החקלאות, ולא, אצטרך
אהרן הראל (המערך):
לנעול את הישיבה.
אורה נמיר (המערך):
כן, אני מציעה כאמת, שאם השרים, לא יבואו תנעל את הישיבה, אדוני היושב-ראש.
אהרן הראל (המערך):
לא יאומן, חברי הכנסת צריכים לחכות לשרים שיגיעו.
היו"ר ד' בן-מאיר: ובכן, אני מפסיק את הישיבה לעשר דקות.

ב. שאלות בעל-פה

הנני מתכבד להשיב על שאלתא מס' 172 של חברת הכנסת אורה נמיר:
1. כן.
2. "אטלס ישראל" הוא מסמך רשמי של ממשלת ישראל המופץ בארץ ובחוץ-לארץ. בחלקו הראשון מוצגות מפות מפורטות של ארץ-ישראל, וחלקו השני מכיל דברי הסבר למפות אלה. שני החלקים כאחד אמורים להציג, עובדות מדויקות, כפי שהמפות מכילות עובדות בדוקות ומדויקות בחינת גבולות, בתיאור הגיאולוגי, אוזרי האקלים, כמות הגשם ומיפיו ההתיישבות, כן חייבים גם דברי ההסבר להציג את העובדות לכך.
העובדות בתחומים אחרים, וכמיוחד בתחום ההתיישבות, הן תוצאה של מדיניות הממשלה והחלטותיה. על מדיניות הממשלה, אדוני היושב-ראש, היה, יש ויהיה ויכוח, כפי שחייב להיות במדינה דמוקרטית. לשם ניהולו של ויכוח זה עומדות כמות ציבוריות ופרטיות לאין ספור. אולם ויכוח והסתייגות מקומם לא יכירם במסמך רשמי של ממשלת ישראל, שהוא הצגת עובדות הנובעות ממדיניותה והחלטותיה.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר הבינוי והשיכון, בעקבות הידיעות על הפסקת הרפתון של "אטלס ישראל" עלייך ופיזור המערכת האחראית להוצאתו, אתכבד לשאול את כבוד השר:
1. האם ניתנה עלייך הוראה להפסיק את ההדפסה ולפזר את המערכת?
2. אם כן — האם אין בהחלטתך זו משום הטלת צנזורה פוליטית והגבלת חופש הביטוי והחופש האקדמי?
3. כמה עלו עריכתו והפקתו של "אטלס ישראל"?

אורה נמיר (המערך):
אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר הבינוי והשיכון, בעקבות הידיעות על הפסקת הרפתון של "אטלס ישראל" עלייך ופיזור המערכת האחראית להוצאתו, אתכבד לשאול את כבוד השר:
1. האם ניתנה עלייך הוראה להפסיק את ההדפסה ולפזר את המערכת?
2. אם כן — האם אין בהחלטתך זו משום הטלת צנזורה פוליטית והגבלת חופש הביטוי והחופש האקדמי?
3. כמה עלו עריכתו והפקתו של "אטלס ישראל"?

היו"ר ד' בן-מאיר: תודה, בבקשה, אדוני שר הבינוי והשיכון.
שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, עלי להתנצל על התקלה שהיתה. איחורתי בשתי דקות כתוצאה מפקק תנועה. אני מקבל את הערת היושב-ראש.

אדלר: "ואילו היינו קוראים אותם במשותף, בישיבה של המערכת, הייתי עושה למען שינויים". סוף ציטוט.

העורך הראשי של האטלס לא כיבד אפוא לא את הבמה שנמסרה לו, לא את האמון שניתן בו, לא את ההסתייגויות של חבריו לאקדמיה ואף לא את החופש האקדמי שאמור היה לאפשר לכל אחד מחברי המערכת שהופקדה על האטלס לקרוא את החומר המובא בו, להסתייג ולהשתתף בהכרעה על המוצר הסופי.

להלן כותב לי ד"ר אדלר —

היו"ר ד' בן-מאיר:

אדוני השר, אתה חייב לסיים, כי יש שלוש דקות למתן תשובה.

שר הביטוי והשיכון ד' לוי:

אני מסיים, אדוני.

— — — "אחת האפשרויות שאני מעלה בפניך היא חיתוך

— — —

קריאה:

— — —

שר הביטוי והשיכון ד' לוי:

אתה יודע, כשמציגים אותי כנזור, כשמציגים אותי כמי שחותך, עלי לא רק להתגונן, עלי להעמיד דברים במקומם וגם לצטט דוקטורים אחרים אשר הציעו לי את אשר הציעו.

מי שעומד בראש אגף המדידות, ד"ר רון אדלר, אקדמאי ואדם בעל שיעור קומה ומוניטין בין-לאומי, כתב: "אחת האפשרויות שאני מעלה בפניך היא חיתוך דברי ההסבר מתוך העותקים אשר לא הופצו עד כה. מיותר לומר שבכל הדפסה נוספת, או במהדורה נוספת, הדברים יבואו על תיקונם".

כך רואה איש האקדמיה את חופש הביטוי האקדמי בתחום אחריו וכך פעלתי אני בתחום אחריו. לא בצנזורה על הבעת דעות מרובות, אלא בתחום מדויק בין דעות לבין עובדות, כמתחייב בכל פרסום, ולא כל שכן במסמך רשמי של ממשלת ישראל.

3. ההוצאות הכרוכות בהפקתו של "אטלס ישראל" הן כ-800,000 שקל. ההכנסות הצפויות ממכירת עותקיו הן כ-1,400,000 שקל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. חברי הכנסת, כיוון שהוגשו שלוש הצעות דחופות לסדר-היום בנושא זה, וישיבת-ראש הכנסת והסגנים ביכרו להפוך אותן לשאלות בעל-פה — לא הקדמתי הפעם הזאת על אורך התשובה. אני מבקש מהשרים להצטמצם בתשובה, אשר הזמן שנקבע לה הוא, דומני, שלוש דקות.

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת אורה נמיר, ואחריה — לחברת הכנסת גאולה כהן.

אורה נמיר (המעריך):

אדוני השר, אם אכן האטלס הוא פרסום רשמי של ממשלת ישראל, הוא צריך לשקף, לפי תפסתי, את מדיניות ממשלת ישראל.

אבל, אני מבנה שהאטלס כולו הודפס, אני מבנה שמוציא-לאור אמריקני קנה את המהדורה האנגלית והוא מופץ בארצות-הברית מאז חודש ינואר, זה כבר שישה חודשים. אני מבנה ש"כרסא" מפצה את האטלס בארץ כבר כמה חודשים.

הממשלה, להוסיף עליהן את הסתייגותו שלו או את הסתייגותם של השרים שקדמה להחלטה? איש לא יעלה אפשרות כזאת על דעתו גם במדינה דמוקרטית המקדשת את חופש הביטוי האקדמיה, משום שאז תיהפך הדמוקרטיה לאנרכיה.

משתמע מכאן, כאילו החופש האקדמי הוא העומד לדיון. לא החופש האקדמי הוא המוגבל במדינתנו ובכל מדינה דמוקרטית, אלא המסגרות והבמות לחופש הביטוי הן המותחמות.

על רקע הערות אלה, אדוני היושב-ראש, ואני מקווה שלהן לא יכולה לבוא הסתייגות, ראוי לבחון את הנושא לגופו.

פרופסור דוד עמירן, שהוא גם עורכו הראשי של "אטלס ישראל" היוצא לאור במסגרת אגף המדידות של משרד הביטוי והשיכון, חיבר את דברי ההסבר לפרק על יישובים והתיישבות בארץ-ישראל. פרק זה הוא ביטוי תר-משמעי לעמדה פוליטית מובהקת המסתייגת ממדיניות ממשלת ישראל ואף מתעלמת בעליל מהחלטותיה. חמורה מזו, הפרק נותן הכשר אקדמי למדיניות ההתיישבות של ממשלות ישראל פרט לאלה שכיחנו בין השנים 1977 ו-1984.

אני מצטט מתוך האטלס ומתוך הפרק המסרים הזה: "היו אלה גורמים לאומניים ובעיקר לאומניים-דתיים, שפעלו במרץ להקמת נקודות יישוב ברחבי יהודה, שומרון וחבל-עזה, ובמקרים קיצוניים אפילו התיישבו בתוך הערים הערביות, כחברון". אין כאן אף לא מלה ואף לא זכר להחלטות מפורשות של ממשלת ישראל, שקבעו את ההתיישבויות הללו וקיבעו את מיקומן במפת ארץ-ישראל.

מה למד מכך עמית אקדמאי של פרופסור עמירן, הקורא דברים אלה במסמך רשמי של ממשלת ישראל, בספרייה ציבורית בכל אחת מהקהדרות החשובות בעולם? הוא למד מכך כי קבוצות פרטיות של קיצונים לאומניים השליטו ומשליטים עובדות מדיניות במפת ארץ-ישראל למורת רוחה, בניגוד לרצונה של הממשלה ולנוכח אולת-ידיה של ממשלת ישראל. הוא למד כי אין ממשלה בישראל ואיש הישר בעיניו יעשה, ועל כן לא נותר לממשלה אלא לגנונם כ"לאומניים", כ"מתנחלים מקצועיים" — ואף זה ביטוי מפרי עטו של פרופסור עמירן.

ועוד מצהירה בביכול ממשלת ישראל בפרסום רשמי שלה, כי "ההוצאה הבלתי נמנעת של מדיניותה" — זהו ציטוט — "היא מדינה דו-לאומית", וכי כל זה נעשה — ואני מצטט — "על חשבון הציבור". הווי אומר, אותן קבוצות לאומניות, העושות את הישר בעיניהן, גם מבזבזות כספי ציבור. אין לכאורה ממשלה שהיא נכחת על-ידי הציבור, אין החלטות, ממשלה שעל-פיהן מתבצעת ההתיישבות, ואילו מעשה ההתיישבות, שקדם ל-1977 ואותו משבח המחבר בכל פה, לא נסתייע מעולם בתקציבים לאומיים.

אדוני היושב-ראש, כאן אני מגיע לעיקר — האם אישרה מערכת "אטלס ישראל" את המסמך הזה? ביקשתי לכרז זאת אצל מנהל אגף המדידות, ד"ר רון אדלר, ולמדתי כי אכן היו שני חברים שקראו את הפרק קודם לפרסומו, בהם ד"ר הינבורג, המפקח על לימודי הגיאוגרפיה במשרד החינוך והתרבות. הם הביאו בפני הכותב הערות והסתייגויות, אולם רובן המוחלט של הסתייגויות אלה לא נתקבלו על-ידו.

"לצער הרב" — כותב לי ד"ר אדלר — "הערותיהם של החברים לא הובאו לישיבת המערכת". והוא ממשיך: "אין לי ספק שמספר ביטויים בפרק זה אינם במקומם". וממשיך ד"ר

גאולה כהן (התחיה צמח):

אני משכחת את השר, אותך אדוני השר, שהורית לחלוש את הדפים המבישים האלה מהאטלס, ואני שואלת אותך:

1. האם היית מוכן להוסיף למהדורה החדשה דף חדש, שאני הכינתי ברוח זו של דברי על ההתיישבויות, אם אכן ינצחו, אלה שיכריחו אותנו להתייחס כאופן פוליטי למהדורות מדעיות?

2. האם מוכן השר לפנות למסדות האקדמיים בישראל ולהציע להם למצוא דרך הולמת ומשמעותית לגנות את מעשהו של פרופסור עמירן, שהביא גם את ריחם?

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן הראל.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

אייאפשר מאותה מפלגה.

דן תיכון (הליכוד):

צריכים לדבר חברים ממפלגות שונות.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אדוני סגן היושב-ראש, מקובל לתת רשות הדיבור לאחד התומך בממשלה ולאחד המתנגד לממשלה. אני מצטער מאוד, תגיש תלונה לוועדת הכנסת.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, היתה לי הצעה דחופה בנושא זה. בגלל השאילתא לא אושרה הצעת. אני מבקשת להעביר את הזכות לחברת הכנסת גלזר-תעסה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מצטער, חברת הכנסת שרה דורון, ההצעה שלך לא רלבנטית. אין לך שום זכות שאת יכולה להעביר.

קריאות:

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מבקש להירגע. חזקה על שר השיכון והבינוי שיידע לענות לכולם. עכשיו אני מבקש לשמוע את חבר הכנסת אהרן הראל.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מותר לי להסב את תשומת-לבך לעובדה, שעל-פי הנוהל אנו מחלקים את האפשרויות לשאלות חוזרות בין המפלגות השונות. מאחר שהשאלת הראשונה היא מסיעת המערך, ממפלגת העבודה, מן הדין שתאפשר —

היו"ר ד' בן-מאיר:

שמעת, הבעיה היא שהטילו ספק בשאלה האם זה סדר האנשים שביקשו לרבר. זה הסדר. הנוהל קובע שמדברים אחד התומך בממשלה ואחד המתנגד לממשלה. הפרשנות שלך היא על מפלגות, וזה לא תקנון הכנסת. תקנון הכנסת לגבי שאלתא בעל-פה קובע, שאחד מן השואלים הנוספים יהיה מתומכי הממשלה ואחד מתנגדיה. בינתיים אני נאמן לתקנון הזה. כבקשה, חבר הכנסת אהרן הראל.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

הצבעתי בדיוק בזמן, ואולי אפילו לפני חבר הכנסת אהרן הראל.

אהרן הראל (המערך):

אתה ראתה, חבר הכנסת דן תיכון? הרי לא הסתכלת כלל.

המערכת סיימה את עבודתה וקיימה בשבוע שעבר מסיבת פרידה. אייאפשר אפילו לפזר אותה.

אבל, אני מבינה דבר נוסף. ביום השישי האחרון התפרסם במוסף "סופשבוע" של עיתון "מעריב" מאמר של כתב בשם מאיר עוזיאל, ובין השאר הוא כתב — אני מצטטת — על חופש הביטוי. הכותרת: "אטלס ישראל — לפח. חבל שהוא יצא לאור, עכשיו שיצא לאור, צריך לשלוח אותו למגרסות הנייר ולגרס אותו, ובמקומו להוציא לאור אטלס ישראל חדש; מתוקן, מדע, נקי" — עם הקונטציה של נקי. "עכשיו" — כותב בעל המאמר — "לפסים מעשיים: להפסיק מייד להפיץ ולמכור את האטלס הזה. שבוע הספר קרוב, לא לתת לו להגיע לשם. לבקש בחזרה את כל אלה שכבר הופצו ולפצות את הקונים באטלס חדש ראוי לשמו. משרד החינוך" — אדוני שר החינוך — "אסור על ספריות בכל בתי-הספר, האוניברסיטאות ומסדות בארץ להחזיק את המהדורה המגמתית לצורך לימוד גיאוגרפיה. לא לקבל עבודה בגיאוגרפיה משום תלמיד וסטודנט המסתמכים על המאמר הנ"ל במהדורה הנ"ל. במקרה שהורה יודע שעל בנו הוטל להגיש עבודה לבית-הספר על סמך האטלס הזה, שיכתוב מייד למנהל. לא להסכים." והוא מסיים, רבותי חברי הכנסת: "אתם שואלים מיהו המוציא לאור של האטלס הקלוקל הזה? — לא תאמינו: מחלקת המדינות הממשלתית, זאת אומרת משרד הבינוי והשיכון, כן, כן — דוד לוי".

שאלתי היא, אדוני השר, האם במהלך ששת החודשים שחלפו מיום שבו האטלס הוצא למכירה — אין מדובר בשלב שבו הוא רק מוכן ומודפס — אולי היית אתה צריך לדאוג או לבדוק איך המערכת פועלת? האם פרסום המאמר הזה, שיש בו גם כוונה לפגוע כך אישית, האם לא הוא שינה את דעתך, או הביא אותך — לא שינה את דעתך, הביא אותך — לפעול באורח שמתפרש בהחלט כתלישת דף, הנראית כשרפת דף, אדוני השר?

היו"ר ד' בן-מאיר:

כבקשה, רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת אהרן הראל.

גאולה כהן (התחיה צמח):

אדוני השר, עניין האטלס הזכיר למי שהזכיר את בריית-המועצות. יש אכן קשר בין מה שקורה ברוסיה ובין המתרחש בישראל כעניין האטלס, גם שם משכתבים ומיישרים את ההיסטוריה באנציקלופדיות רשמיות על-פי הקו הפוליטי, וגם כאן שכתב הפרופסור עמירן — בספר שצריך היה להיות אקדמי ואובייקטיבי — את העובדות ההיסטוריות ביהודה ובשומרון על-פי עמדותיו הפוליטיות. זהו מין זן ישראלי של ידנוכיות סובייטי.

אני מודה שאני מופתעת כלל. זה זמן רב אני חושבת שההטפות של השמאל על אודות הגינות דמוקרטית הן כצפוף הוזר, הן טובות להם רק כשהן משרתות אותם.

אדוני השר, אני מתנחמת בעובדה שעל מפת המציאות עצמה הולכת ומתעצמת ההתיישבות היהודית, התיישבות שתמנע, בסופו של דבר, מדינה פלשתינית, ושהיא ערובה לכך שגם ישראל הקטנה תישאר על המפה; גם על מפת האטלס.

עבד-אללה דראושה (המערך):

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת דראושה, היא שואלת שאלה ואין מתווכחים עכשיו.

חוברת ל"א, ישיבה ר"א
— שאלות בעל-פה; שאלות ותשובות —

קראות:

שהיה ניסיון להטיל דופי במדיניות שעליה החליטה ממשלה נבחרת בישראל בפרסום רשמי שלה. אין לזה תקדים. אם חברי כנסת משיקולים פוליטיים נותנים גיבוי למהלך כזה, אני חושב שאנחנו יוצרים כאן אמת מידה כזאת, שעלולה להפוך את הדמוקרטיה לאנרכיה. זאת אני מנעתי מתוך הכרת האחריות המוטלת עלי, וגם במצוות מי שעומד בראש אגף המדיניות, ד"ר רון אדלר. איש לא יקום ולא יגנה ד"ר מכובד שכזה, שהציע לי — — —

אורה נמיר (המערך):

איפה הוא היה חצי שנה?

שר הבינוני והשיכון ד' לוי:

תשמעי עוד מעט.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברת הכנסת אורה נמיר, שאלת פעמיים, עכשיו תשמעי תשובה.

שר הבינוני והשיכון ד' לוי:

הוא, כאיש אקדמיה, רואה כזאת את הדרך הנכונה לתיקון המעוות הזה — שאני מגדיר אותו כהפקרות — ולא במתן גיבוי, כביכול, של האקדמיה, ולא כולה נתנה גיבוי. האיש הוא אקדמי, ואם הוא שנה, צריך להישמע הקול המגנה מעשה של גנבת דעת וניצול אמון שהוא לא היה ראוי לו. אשר לרף — — —

אורה נמיר (המערך):

עברה חצי שנה עד שהדף הזה נתלש.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברת הכנסת נמיר, אני צריך לקרוא אותך לסדר?

שר הבינוני והשיכון ד' לוי:

הדף הזה מקומו לא יכינו במסמך רשמי.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברת הכנסת נמיר, חמש פעמים קראתי בשמך.

שר הבינוני והשיכון ד' לוי:

אני מכבד את נציג משרד החינוך והתרבות ואני מכבד את הד"ר רון אדלר, ששמו גם ידוע — הוא בעל מוניטין בין-לאומי — והדף הזה לא יהיה לו זכר כאטלס הזה והוא יתוקן. הוא ייכתב מחדש והוא יבטא את העובדות, לא דעות פוליטיות הבאות לקצקע את סמכותה של הממשלה, הבאות להטיל דופי בממשלות מסוימות שאותו פרופסור לא הודהה אתן. לא הודהה עם מה שהעם בחר. בשם האקדמיה הוא ערער על בחירה של עם ועל סמכות יסודית שניתנה לממשלה, באישור הכנסת, לבצע את מדיניותה.

ג. שאלות ותשובות

ברצוני לשאול:

1. מה עשה משרד השיכון, שהינך עומד בראשו, כדי לממש את מה שנאמר לפני ארבע שנים כהמלצת ועדת הכלכלה?

2. אם לא חל כל קידום בפתרון מצוקת הדירור הנ"ל, אילו צעדים מתכוון השר לנקוט לפתרון הבעיה?

שר הבינוני והשיכון ד' לוי:

בדצמבר 1984 הגישה חברת "חלמיש" הצעת פרוגרמה למגורים לאוכלוסייה לא-יהודית בתל-אביב-יפו. לפי תחזית

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מבקש שלא להפריע, ועל אחת-כמה וכמה אני מבקש מסגן יושב-ראש הכנסת שלא להפריע. חבר הכנסת דן חיכון, אני קורא אותך לסדר. לא יכול להיות שאתה תפגע באמינותו של יושב-ראש הישיבה שקובע שמה שהוא ראה, זה מה שהוא ראה. אני מתפלל עליך מאוד.

דן חיכון (הליכוד):

אני מסב את תשומת-לבוך.

היו"ר ד' בן-מאיר:

בבקשה תפסיק להסב, כי אני אקרא אותך פעם שנייה לסדר. אל תתווכח עם היושב-ראש. בבקשה, חבר הכנסת אהרן הראל.

אהרן הראל (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לשאול את השר, האם ברור לו שהנוסח של חברת הכנסת גאולה כהן לגבי הדוגמה ההיסטורית של שכתוב ההיסטוריה הוא בדיוק הפוך? שכתוב ההיסטוריה שנעשה במדינות טוטליטריות הוא בדיוק כזה שנעשה הפעם בישראל. היה ספר מסוים שנכתב על-ידי מדענים מסוימים, וביום אחד שלחו דף ואמרו לחלוש דף ובמקומו להכניס את הדף המתוקן שנשלח. זה מה שקרה במדינות טוטליטריות וזה מה שקרה במדינת ישראל. אם כן, אנשים פוליטיים מציעים כאן, שאנשי האקדמיה, שדעותיהם לפעמים כאלה ולפעמים אחרות, יתלשו את הדף שלהם ויכניסו במקומו דף אחר.

היו"ר ד' בן-מאיר:

מה השאלה?

אהרן הראל (המערך):

שאלתי: סגן ראש הממשלה אמר שלא היתה ישיבת מערכת, ולכן, בעצם, עמדתו של אותו פרופסור לא עמדה במבחן. אני רוצה לשאול באותו נוסח: האם הכיב השר את עמדתו לישיבת הממשלה והיה בממשלה דיון לגבי העמדות שלו? ייתכן שבממשלה היו מקבלים עמדה אחרת.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. אדוני שר הבינוני והשיכון, נא לענות.

שר הבינוני והשיכון ד' לוי:

אין להשוות שיטות של משטרים טוטליטריים למה שאני עשיתי וחייב הייתי לעשות מתוך הכרה שהיתה כאן גנבת דעת, שהיתה הבעת דעה פוליטית, המנוגדת לדעת ממשלת ישראל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אדוני שר הבינוני והשיכון, אתה מוזמן עכשיו לעלות לדוכן זה ולענות על שאלות ככתב.

1720. פתרון מצוקת הדירור של משפחות ערביות

חבר הכנסת מ' וירשובסקי שאל את שר הבינוני והשיכון ביום ג' בשבת התשמ"ו (13 בינואר 1986):

ועדת הכלכלה של הכנסת נתנה ביום 22 בפברואר 1982 את המלצותיה בעניין כ-50 משפחות ערביות חושבות יפו. הזקוקות לשיפור תנאי דירורן. הוועדה המליצה על תוכנית לחמש שנים, שבה יהיו לפחות 150 פתרונות דירור לשנה.

פתח-חקוה, ראשון-לציון ויבנה. ביישובים אלה הוכנו תוכניות אשר הקנו זכויות בנייה מופלגות, שלא עלו תמיד בקנה אחד עם עקרונות תכנון המאפשרים בנייה של מגוון יחידות דיור העונה על צורכי האוכלוסייה ככל הרמות.

3. הקרקע יקרה ועלות הדירות הגדולות גבוהה, ולפיכך אינן בהישג ידן של משפחות בעלות הכנסה נמוכה. קיימת אפשרות שלא לנצל את מלוא הזכויות ולבנות דירות קטנות יותר. אי-ניצול הזכויות איננו משנה את מחיר הקרקע. לפיכך, גם אם תיבנה דירות קטנות, הן תהיינה יקרות.

4. משרדי פועל לשינוי המצב בכמה מישורים:

א. כשכונות אשר מתוכננות על-ידי משרד הבינוי והשיכון אנו עומדים על כך שתהיינה דירות קטנות כפרופורציה מתאימה בהתאם למיקום השכונה או היישוב. על-פי ניסיונו, ועדות התכנון מתחשבות כפרוגרמת התכנון של משרד ומאשרות תוכניות שבהן מגוון דירות רחב העונה על אפשרויות של בעלי רמות ההכנסה השונות או גודל המשפחה.

ב. משרדי פועל לאיתור קרקעות בבעלות המדינה ביישובים קיימים באזור המרכז במגמה לאפשר בניית דירות שיהיו בהישג ידם של מעוטי היכולת. לצערנו, רוב האדמות ביישובים הוותיקים הן בבעלות פרטית, ולפיכך אנו פונים לעזרת מינהל מקרקעי ישראל, כדי שיוקצו קרקעות לתכנון ולבנייה כסביבות הערים והיישובים הללו, וכדי לקבוע מחיר קרקע בהתאם לבנייה בפועל, בהתאם לפרוגרמת משרד הבינוי והשיכון, ולא בהתאם לזכויות מוקנות.

ג. משרדנו מעלה את הנושא לדיון עם משרד הפנים ועם האחרים לתכנון כרשויות התכנון המוסמכות, כדי להגיע לפתרון אשר יאפשר תכנון המתחשב בפרוגרמות של המשרד.

1889. עיכוב בסלילת כביש גישה ליד שער-האשפות

חבר הכנסת מ' פרוש שאל את שר הבינוי והשיכון ביום ט' באדר א' התשמ"ו (18 בפברואר 1986):

כביש הגישה להולכי רגל ליד שער-האשפות בדרך לכותל המערבי טרם הושלם עד היום, והדבר מפריע לרביבות הבאים להתפלל ליד שריד בית-מקדשו.

אודה לך אם תשיב לי:

לאור הודעתך בתשובה על שאלתך קודמת כי משרדך יפעל לזיזונו הנושא, האם תורה להשלים לאלתר את הדרך?

תשובת שר הבינוי והשיכון ד' לי:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. דרך הולכי הרגל אכן הושלמה, ובזה ביצענו מעל ומעבר למחויבות המשרד.

2. כדי להקל על הציבור, אנו עומדים להתחיל בימים אלה בעבודות הנמכת הכביש ופיתוח התשתית — זאת, לפני שמושרת הדין ועל אף שאין כל מחויבות של המשרד לעשות כן.

הי"ד ד' בן-מאיר:

אבקש משרד הבינוי והשיכון להשיב על שאלתך מס' 1890 של חבר הכנסת נחמיאס.

אהרן נחמיאס (המערך):

איני רוצה לשמוע היום את התשובה. לפני מתן התשובה רציתי לומר כמה מלים של הסבר.

הי"ד ד' בן-מאיר:

אם אתה רוצה שהשר יסמור תשובתו לפרוטוקול, בבקשה. אבל אין מקום להסברים.

על גודל האוכלוסייה נקבע, שיש צורך בתוספת של 350 — 400 דירות כל חמש שנים, נוסף על 500 — 650 דירות הדרושות כדיור חלופי לאוכלוסייה המתגוררת באזור דרום מערב יפו, קרי "המדרון".

להלן פרטי ביצוע התוכנית: שלב א' — הספקת 450 פתונות דיור בשלוש השנים הקרובות —

1. בניית 250 דירות חדשות על בסיס תוכניות בניין ערים מאושרות, מהן 52 דירות בדרום יפו, ממזרח לרחוב יפת בשכיל העדה הנוצרית, הבנייה נסתיימה והדירות נמכרו ואוכלסו על-ידי הזכאים. הוחל בבניית 88 דירות בדרום יפו, ממערב לרחוב יפת. כמריכך אנו פועלים להוספת 26 דירות לפרויקט ברחוב יפת 21 דירות ברחוב ד"ר ארליך, אושרה בניית 30 דירות במגרשים יחידים ממזרח לרחוב יפת, על-ידי הוועדה המקומית, והוצאת מכרזי קרקע נמצאת בטיפול מינהל מקרקעי ישראל. 30 יחידות דיור ייתוספו במסגרת זו. סך-הכול, 250 דירות.

2. מחזור דירות ברכישת דירות יד שנייה — 200 יחידות דיור. א. נעשתה רשימת בניינים הנמצאים בדרגות שימור שונות ביפו. בניינים אלה נמצאים בתהליך בדיקה ויוכלו לשמש פוטנציאל למחזור הדירות; ב. חברות השיכון הציבוריות, "עמידר" ו"חלמיש", איתרו למטרת אכלוס אוכלוסייה לא-יהודית כ-40 דירות למחזור מתוך הבתים האטומים בתוכנית "המדרון". תימשך הפעולה לאיתור 90 יחידות נוספות; ג. נמשך תהליך של רכישת דירות יד שנייה, בשנתיים האחרונות נרכשו ואוכלסו על-ידי אותה אוכלוסייה כ-70 דירות.

שלב ב' — במסגרת בנייה חדשה של 500 דירות במרכז יפו, בין רחוב יהודה, הימית, יפת, הבעל שם-טוב ושררות-ירושלים, יאוחרו ויוצעו לזכאים מגרשים לבניית עשרות יחידות דיור נוספות.

1768. התנגדות רשויות מקומיות לבניית דירות קטנות

חבר הכנסת מ' בראון שאל את שר הבינוי והשיכון ביום י' בשבט התשמ"ו (20 בינואר 1986):

בישיבה של ועדת הכספים נמסר מטעם איגוד הקבלנים, שיש רשויות מקומיות שאינן מוכנות לאשר בנייה למגורים של דירות קטנות — שלושה חדרים ומטה — ויש אף רשויות הדורשות לבנות אך ורק דירות של חמישה חדרים ומעלה.

אבקשך להשיבני:

1. האם המידע הנ"ל נכון?

2. אילו הן הרשויות המקומיות שנקטו מדיניות כזאת?

3. האין מדיניות זו מקפחת את כושרן של המשפחות בעלות ההכנסה הנמוכה לזכות כדיור ראוי ויוצרת העדפה לטובת העשירונים הגבוהים?

4. מה בדעת משרד הבינוי לעשות כדי למנוע נוהג זה?

תשובת שר הבינוי והשיכון ד' לי:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. המידע שנמסר על-ידי הקבלנים הוא נכון. כמה רשויות מקומיות אינן מוכנות לשנות תוכניות מפורטות שבתוקף, ולפיכך נאלצים הקבלנים לבנות בהתאם לצפיפות ולאחוזי בנייה המתחייבים מהן, כלומר, לבנות דירות גדולות — מעל 100 מ"ר.

2. הרשויות המקומיות אשר נוקטות מדיניות זו הן בעיקר המושבות הוותיקות באזור המרכז, כגון כפר-סבא.

שאדוני משיב עליהן היום ואני רואה: השאלתה של חבר הכנסת ירושובסקי הוגשה לפני השאלתה שלי, ב-13 בינואר: השאלתה של חבר הכנסת בראון הוגשה לפני השאלתה שלי, ב-20 בינואר: השאלתה של חבר הכנסת פרוש היא מיום 18 בפברואר. וכך כל השאלות הוגשו לפני 112 יום בערך. אתה מקבל זאת? האם אין כאן זלוזל בכנסת, זלוזל בחברי הכנסת?

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. שאלת, תקבל תשובה.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

אדוני היושב-ראש, בדרך כלל, אני מקפיד להשיב בזמן ואיני מתחמק ממתינות תשובות. תשובה על כל שאלתה של חבר הכנסת היא בשבילי אפשרות לבחון את המצב וגם לתקן את הטעון חיקוק בשטח. לפעמים התשובה מתעכבת בגלל סיבה זו או זו. זה לא הנוהג שלי. אם קרתה תקלה, אדאג שלא יהיה כך בעתיד.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. גם אני רוצה להוסיף הערה. חבר כנסת שהגיש שאלתה ואינו מקבל עליה תשובה כמועדים שהתקנון מחייב, יכול לפנות ליושב-ראש הכנסת ולהעיר תשומת לבו לכך.

אהרן נחמיאס (המערך):

זה לא כך. התקנון אומר שהשר צריך לפנות ליושב-ראש הכנסת.

היו"ר ד' בן-מאיר:

שאלת את השר והשר ענה. אני אומר שבדרך כלל, כשעוברים אותם 40 יום ויותר והשר איננו משיב על השאלתה, חבר הכנסת צריך לפנות ליושב-ראש הכנסת ולהביא לידיעתו שלא נתקבלה תשובה על שאלתה שהוא הגיש.

1923. סיוע של משרד השיכון לבנייה ביהודה ובשומרון

חבר הכנסת י"ז אמיר שאל את שר הבינוי והשיכון ביום ט"ו באדר א' התשמ"ו (24 בפברואר 1986):

אבקש לדעת:

1. מה הוא היקף הבנייה המבוצעת על-ידי משרד השיכון וחברות אחרות, פרטיות וציבוריות באחת, באזור יהודה ושומרון?

2. האם בנייה זו ממומנת על-ידי תקציבי משרד השיכון, ובאילו היקף?

3. מה הוא הסיוע שמשרד הבינוי והשיכון מושיט לתושבי יהודה ושומרון, ומה הם הקריטריונים שלפיהם נקבעים הסכומים השונים הניתנים למשתכן?

4. איך מבטיחים שדין כספי המשתכנים הנמסרים לחברת בנייה לא יהיה כדין הכספים של משתכני "קלרין" וכד'?

תשובת שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. כיום נמצאות בשלבי בנייה שונים באזור יהודה ושומרון כ-3,600 יחידות דיור. משרדי מטפל ביישובים כפריים ועירוניים באזור יהודה ושומרון שבהם שיטת הבנייה והסיוע מבוססת על בנייה עצמית ובאמצעות חברות.

ביישובים הנמצאים בעומק השטח מכצע המשרד את התשתיות על חשבון תקציב המדינה. ביישובים הנמצאים במרכז השטח משתתפים המתיישבים במחצית הוצאות הפיתוח. ביישובים הסמוכים למרכזי אגלואטיה — מלוא היקף התשתית מועמס על המתיישבים.

אהרן נחמיאס (המערך):

אם כך, נשמע את התשובה, ואת ההסברים אביא במסגרת של שאלה נוספת.

1890. דירות מגורים ריקות בקריית-שמונה

חבר הכנסת א' נחמיאס שאל את שר הבינוי והשיכון ביום ט' באדר א' התשמ"ו (18 בפברואר 1986):

בביקור של ועדת הפנים של הכנסת בקריית-שמונה אמר לי ראש היישוב, כי בקריה יש 800 דירות בסטנדרד נמוך העומדות ריקות, וחלקן הרוסות.

אני מבקש לשאול את השר:

1. מדוע לא יאוחדו דירות וישופצו כדי להביאן לרמת מגורים מתקבלת על הדעת?

2. האם יש שמירה על דירות אלו?

3. אם אין למדינה תקציב לשפץ את הדירות, מדוע הן לא תימכנה לציבור כמחיר נמוך והוא ישפץ ויאחדן?

4. כמה דירות חדשות בסטנדרד בנייה גבוה, ששטחן מ"ר 80 ומעלה, עומדות כיום ריקות בקריית-שמונה?

5. כמה התחלות בנייה למגורים נעשו בשנת הכספים 1985?

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

1 — 2. כמשך שנת 1985/86 אוכלסו בקריית-שמונה 170 דירות. הדירות עוברות תהליך שיפוץ טרם אכלוסן. חברות השיכון הציבוריות אמונות על שמירת הדירות. אין המשרד משפץ דירות שאין להן מועמד ספציפי, מחשש שיכוצע בהן הרס עד אכלוסן.

3. כ-75% מכלל הדירות הריקות עומדות למכירה לזכאים כמחירי שמאות. המחירים נמוכים ביותר והרוכש מסתייע במלוא מחיר הדירה על-ידי משכנתאות מהמשרד.

4. בקריית-שמונה יש בידי "עמידר" 423 דירות-ריקות, מהן 110 דירות ששטחן הוא מעל ל-80 מ"ר. כמו-כן, נמצאות בשלבי בנייה כ-130 יחידות דיור חדשות.

5. במצב זה מובן שלא היה צורך בהתחלות בנייה חדשות בשנת הכספים 1985.

היו"ר ד' בן-מאיר:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אהרן נחמיאס.

אהרן נחמיאס (המערך):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, האמת היא שלא רציתי לשמוע את התשובה, אבל לפי התקנון אין לי אפשרות לנהוג אחרת אלא כפי שאני נוהג עכשיו, את השאלתה אגיש ב-18 בפברואר 1986, לפני 112 יום. אני מבקש להזכיר לאדוני את הנאמר בסעיף 43 לתקנון: השר הנשאל חייב להשיב על שאלתה או להודיע על סירובו להשיב בתוך 21 יום מקבלת השאלתה. אם נכצר מאדוני להשיב בתוך 21 יום, עליך להודיע לי בתום שבוע ימים שאינך יכול להשיב על השאלתה. אם גם זה בלתי אפשרי, עליך להודיע ליושב-ראש הכנסת ולי כי אין באפשרותך להשיב, ויש לך אפשרות לקבל ארכה של 21 יום. בהנחה שניצל את אפשרות ההארכה הזאת של 44 יום — זה לא 112 יום.

אבל, מה קורה? אילו היית משיב רק לי לאחר 112 יום, הייתי אומר: אולי לא היה לך זמן לבדוק את הנושא, אולי נהגת כך ככוונה. אבל לא כן הדבר. אני מסתכל על כל השאלות

1998. בניית יחידות דיור בטירת-הכרמל

הכר הכנסת ו' ששיטוב שאל את שר הבינוי והשיכון ביום ח' באדר ב' התשמ"ו (19 במרס 1986):

המועצה המקומית טירת-הכרמל פנתה בכמה הזדמנויות לכל הגורמים הממשלתיים כדי להכטיף התחלת בנייה למגורים. הדרושה לצורך הרחבת היישוב. נקליטת עולים חדשים; לאור העובדה שיש במקום מקומות תעסוקה.

זה מספר שנים לא קטן שלא נבנתה ביישוב אף לא דירה מגורים אחת.

אבקש לשאול:

1. האם קיימות תוכניות להתחלת בניית דירות למגורים בטירת-הכרמל?

2. כמה יחידות דיור מתוכננות לבנייה?

3. מתי יובטחו התקציבים כדי שהתוכניות תבוצענה?

שר הבינוי והשיכון ד' לי:

1. קיימות תוכניות להתחלת בנייה למגורים בטירת-הכרמל. מלאי התכנון מגיע לכ-600 יחידות דיור.

2-3. בשנת 1986 נכללו בפרוגרמת הבנייה כ-100 יחידות דיור. המשרד בודק בשיתוף עם חברות הבנייה המשכונות דרכים לביצוע הפרויקט האמור. אנו הסכמנו לתת תנאים מעודפים בנוסף על מימון הביניים. כדי לזרז ולקדם את הבנייה נעלה גם את שיעור ההתחייבות לרכישת דירות. דבר שאין אנו נוהגים לעשות בהרבה מקומות. נעשה זאת כאן כדי לקדם את הבנייה.

2045. מעבר כביש כרמיאל-תפן בשטחי הכפר נחף

הכר הכנסת ח' יזאד שאל את שר הבינוי והשיכון ביום כ"ב באדר ב' התשמ"ו (2 באפריל 1986):

מאז סוף שנות ה-70 מתוכנן כביש שיחבר את כרמיאל ותפן עם מעלות. הכביש מסוג כארצי ורוחבו כ-50 מטר. נוסף על כך, יש צורך בהרחקת שטח הבנייה כ-80 מטר משפת הכביש. ביצוע התוכנית יגרום לפגיעה בחלק ניכר מאדמותיה החקלאיות של האוכלוסייה בכפר נחף וממטעי הויתם. הוא עלול להגביל את האפשרויות להרחבת שטח הבנייה. לסכן את חיי התושבים ולגרום לזיהום אוויר בכפר. המועצה המקומית של הכפר נחף הגישה הצעות אלטרנטיביות לסלילת הכביש.

הנני שואל את כבוד השר:

1. האם השר מוכן לבדוק מחדש את תוכנית סלילת הכביש כרמיאל-תפן?

2. האם השר מוכן להורות על הפסקת העבודות ועל בדיקה יסודית של הנושא?

תשובת שר הבינוי והשיכון ד' לי:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-2. הדרך המוצעת לסלילת הכביש תפן-כרמיאל מתבססת על דרכי העפר הקיימות בשטח. במגמה להקטין ככל האפשר את הפגיעה בשטח החקלאי.

הדרך תוכננה בשיעור אורכי מרחי של 8%, עלי-מנת לקצר את אורכה, ורק בסיבוב בדרום קטן יחסית. השיעור האורכי הוא 5%. בתכנון הדרך הובטחה גישה לחלקות החקלאיות.

התוכנית הועברה לאישור סטטוטורי של כל הגורמים, לרבות הוועדה לשמירה על הקרקע החקלאית והמועצה

3. הסיוע למשכנים ביהודה ובשומרון נקבע לפי ריחוק היישובים מהמרכזים המטרופוליטניים. הסיוע מדרוג לשלוש רמות. כוחאס לקבוצות היישובים: א. קבוצה א' — יישובים בגב ההר, מקבלים סיוע כמו ההתיישבות בגליל וכוונב. לדוגמה: סיוע בגודל של עד כ-53,000 שקל חדש ניתן למשפחה חסרת דיור של שתיים עד חמש נפשות; ב. קבוצה ב' — יישובים מרוחקים, מקבלים סיוע כמו ביישובי פיתוח. לדוגמה: כ-40,000 שקל חדש למשפחה חסרת דיור של שתיים עד חמש נפשות; ג. קבוצה ג' — יישובים הסמוכים למרכז האוכלוסייה ומרכז הארץ מקבלים כ-30,000 שקל חדש למשפחה של שתיים עד חמש נפשות חסרת דיור.

4. החברות הבנויות במסגרת הפרוגרמה הן חברות משכונות בלבד. והן נבדקות בצורה קפדנית עליידי המשרד. הקרקע שעליה מבוצעת הבנייה היא קרקע מוסדרת שבבעלות מינהל מקרקעי ישראל. בחוזה בין משרדי לבין החברות המשכונות קיים סעיף, ולפיו החברה מתחייבת לכלול בחוזה כינה לבין המשכנת התחייבות לעניין הכספת השקעותיהם של הרוכשים לפי חוק המכר (דירות). החברה חייבת למלא אתר הוראות חוקים אלה בין שחלים במקום הבנייה וכן שלא.

1967. הקמת אכסניית-נוער ברובע היהודי

הכר הכנסת ש' כ"ששלמה שאל את שר הבינוי והשיכון ביום כ"ט באדר א' התשמ"ו (10 במרס 1986):

לאחרונה התפרסם ככלי התקשורת, כי באזור הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים מתכננת החברה לפיתוח הרובע להקים, בשיתוף עם "יד בן-צבי", אכסניית-נוער. 300 איש תחתו על עצומה המבקשת מהחברה לפיתוח הרובע שלא להקים במקום המיועד את אכסניית הנוער. מאחר שפרויקט זה ממוקם ממש מול הכותל המערבי, ובכל מקרה, בקירוב מקום.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם אכן מתוכננת הקמתה של אכסניית-נוער ברובע היהודי?

2. אם הידיעה נכונה, היכן בדיוק היא תיבנה?

3. נוכח התנגדות מאות תושבים לזאת, האם אין להתחשב בדעתם?

4. האם מוכן כבודו להשעות את התוכניות להקמת אכסניית-הנוער עד לקיום בירורים נוספים?

תשובת שר הבינוי והשיכון ד' לי:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ברובע היהודי קיימות אכסניות נוער. במבנה נוסף כרחוב התמיד מתוכננת פעילות של מוסד "יד בן-צבי", לרבות הקמת אכסניית נוער.

2. המבנה לא ייבנה כי אם ישופץ. המבנה קיים כרחוב התמיד בחלקו המזרחי של הרובע היהודי. החזית המזרחית שלו פונה לעבר רחבת הכותל המערבי.

3. לא נראה לנו שיש בפעילות הצפויה משום פגיעה בקדושת המקום. נהפוך הוא, הבאת בני נוער להרצאות ולסיוורים במקום תגביר את הקשר שלהם, למקומות הקדושים וההיסטוריים.

4. מנהלי החברה לשיקום הרובע גרישים מאוד לנושאים בעלי אספקטים דתיים, וזו, בין השאר, הסיבה למאמציהם המתמשכים לפתח את אזור שער-האשפות.

בכמה דרכים: א. עלידי חכירת שטחים חקלאיים בשותפות. באותם שטחים, עם תושבים של מדינת ישראל; ב. עלידי פלישה למטרות רעיית עדרים; ג. עלידי עיבוד קרקעות ונטיעת עצי פרי על מקרקעי מדינה; ד. לעתים גם עלידי בנייה.

בפעולות אלו יש משום עבירה על כמה חוקים. חלקן נעשות בגנבה וחלקן בגלוי, ולעתים בחסות של מסייעים ומליצי יושר, שיש להם עניין לסייע למטיגי הגבול.

בשנת 1977, משנתבררה התופעה והגיעה לממדים גדולים, מונחה ה"סיירת הירוקה" לטפל בנושא. בעקבות פעילות הסיירת ומנהל מקרקעי ישראל צומצמו ממדי הבעיה מאוד. אך התאורה לתפוס קרקע, אם מטעמים כלכליים ואם מטעמים מדיניים, חזקה, כנראה, ביותר.

לאחרונה נעשו מידות לסימון בחלק מהמקרקעים הרשומים על שם המדינה לאורך "הקו הירוק". חלק אחר טרם סומן, משום מגבלות חקיקתיות.

חדירת העדרים לישראל כמעט הופסקה באופן מוחלט. באכיפה משולבת של פקודת מחלות בעלי-חיים, צווי הממשל הצבאי, חוק הגנת הצומח וחוק המקרקעין.

כיום נעשית פעולה מקפת למניעת החכרות קרקע בניגוד לחוק ההתיישבות החקלאית (סייגים לשימוש בקרקע ובמים).

הבנייה הבלתי-חוקית של תושבי יהודה ושומרון בשטח ישראל נמצאת בהליכים משפטיים, ויש כוונה להרוס מבנים אלו, שנבנו שלא כחוק ועל מקרקעי המדינה. חלק מהנטיעות לאורך "הקו הירוק" נעקרו וניטעו מחדש במקומות אחרים, ולגבי השאר — במגמת המשרד לנקוט את אותה פעולה.

פעולת אכיפת החוק מתואמת עם הממשל הצבאי ועם מוכתרי הכפרים, והיא מלווה בהסבר מקיף לחקלאי הכפרים. לית מאן דפליג, שאלו ניתן הדבר ואפשר היה להגדיל את האמצעים של "הסיירת הירוקה" ולהוסיף על כוחה, בהתאם להחלטות ולהמלצות שנתקבלו בעבר בממשלה, היה המצב לאורך "הקו הירוק" טוב יותר גם כיום. חזרה.

הי"ר ד' בן-מאיר:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המעורר):

מאחר שהחלופות ל"סיירת הירוקה" — — — הבעיה מאוד גבולית, אני יודעת שהבעיה שם עדיין לא פתורה. מוזיים ומוזיים חזרה. מה בכל זאת ברצותך לעשות?

סגן שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

את מדברת על אזור שהוא פרוכלמטי במידה מסוימת, מאחר שבאזור הזה, כידוע לך, היו שני קווים ירוקים. היה שטח הפקר. כבר לפני שנים מספר, כל הקרקעות שבחחום שטח הפקר בין שני הקווים הירוקים לשעבר נרשמו כדת וכדין כמקרקעי מדינת ישראל. עם זה, סימון הגבול נעשה רק לאחרונה. הטיפול באזורים שבהם סימון הגבול צריך להיעשות על-פי צילומי אוויר בצורה מדויקת מאוד ובנקודות מדויקות מאוד מתבצע באטיות, מחוסר אמצעים, אם כי, ככלל, המדיניות הזאת מתבצעת. בחלק הדרומי, באזור שקף בעיקר, הנושאים כבר טופלו בצורה מלאה. לאט לאט אנחנו הולכים ומכסים את כל אורכו של "הקו הירוק".

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. אני מזמין את שר החינוך והתרבות להשיב על שאלות.

האוצרת לתכנון, ולאחר טיפול ממושך של כ-7 שנים ובדיקת חלופות רבות היא אושרה. המועצה הארצית לתכנון כבר דנה בהתנגדות הכפר נחף.

כעת, התוכנית מוגשת עלידי המועצה הארצית לתכנון לאישור הממשלה.

סלילת הקטע מצפון לדרום איננה אפשרית מבחינה הנדסית. הפרשי הגבהים של כ-130 מ' לאורך של כ-400 מ' יביאו לשיפועים של עד 30%, ואלה בהחלט שיפועים שאינם מתקבלים על הדעת.

הי"ר ד' בן-מאיר:

אדוני השר, בינתיים הגיע חבר הכנסת מרדכי בריאון. אם אתה רוצה, אתה יכול לענות על שאלתא 1768.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

(קורא את התשובה על שאלתא 1768, ראה עמ' 3029.)

הי"ר ד' בן-מאיר:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מרדכי בריאון.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני רוצה להתוות על התשובה המפורטת והמספקת. האם יש אלמנט של חקיקה שיכול למנוע מהרשויות לעכב בנייה?

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

אנחנו פנינו בעניין זה למשרד הפנים ולרשויות מטעמו. אני חושב שניתן לחייב על-פי חקנה, אם הכנסת תקבל. אני מקווה ששר הפנים יביא חקיקה זו בקרוב. אני עומד לשוחח אתו על כך.

הי"ר ד' בן-מאיר:

אדוני שר הבינוי והשיכון אני מודה לך מאוד. אני מזמין את סגן שר החקלאות לענות על שאלתא מס' 1972 של חברת הכנסת עדנה סולודר.

1972. השתלטות ערבים על אדמות מדינה

חברת הכנסת ע' סולודר שאלה את שר החקלאות כיום כ"ט באדר א' התשמ"ז (10 במרס 1986):

מאז 1967 הוסרו רבות מאבני הגבול לאורך "הקו הירוק". לאחרונה שמענו על פעולת "הסיירת הירוקה" למניעת השתלטות על כ-10,000 דונם מקרקעות המדינה. בחלקן קרקעות באזור מעלה-החמישה וסביבות ירושלים, נחל-מודיעין, בית-גוברין וחבל-יתיר. בין השאר, נעשתה ההשתלטות על הקרקעות בעזרת נטיעות עצי זית — המתפרשות עלידי ערביי המקום כחוקה על הקרקע — גידולים עונתיים ורעיית עזים (בניגוד לחוק העז השחורה, הפוגעת קשה ביערות שניטעו על-ידי הק"ל).

שאלתי היא:

מה הן הדרכים לשמירת קרקעות המדינה ולמניעת תופעת ההשתלטות עליהן בעתיד?

סגן שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אדוני היושב-ראש, אני מתכבד להשיב על השאלתא של חברת הכנסת עדנה סולודר:

סימוני הגבול הישן לאורך "הקו הירוק" נמחקו, וחלקם נעקרו ממקומם. משנת 1967 נעשים ניסיונות חוזרים ונשנים לכל אורכו של "הקו הירוק" להסיג גבול ולתפוס חזקה כמקרקעי מדינת ישראל.

פעולות אלו נעשות עלידי תושבים מיהודה ומשומרון

שר החינוך והתרבות י' נבון:
אני מוכן להשיב על כך בהזדמנות אחרת. אני מכין שהוגשו הצעות לסדר-היום בנושא של תיאטרון חיפה. באותה הזדמנות אשמח להשיב על השאלה הזאת. כי אני רוצה לדייק בדברי.

2097. מבני בתי-הספר בכפר כועינה

חבר הכנסת ח' יאד שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ג באייר התשמ"ו (1 ביוני 1986):

נמסר לי כי בכפר כועינה יש כיום 1,100 תלמידים בשני בתי-ספר יסודיים, א' וב' 450 תלמידים בבית-הספר א' לומדים בחדרים שכורים שאינם מתאימים ללימודים. ועד ההורים, לאחר שהופרו כל ההתחייבויות מטעם הגורמים השונים במשרד החינוך ולאחר שנוציגי משרד החינוך סירבו לפגוש אותם — החליט על השבתת שני בתי-הספר.

הנני שואל את כבוד השר:

1. האם ירועות עוזרות אלה לשר?
2. מרוע סירבו נציגי משרד החינוך לפגוש את נציגי ועד ההורים בכועינה?
3. מרוע לא מומשו כל ההבטחות שניתנו לוועד ההורים לשיפור מצב מערכת החינוך בכפר?
4. האם מוכן השר לפעול למען ייעוץ תביעותיו של ועד ההורים בכועינה וכדי להביא לסיום שביתת התלמידים?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 4. הטענות אינן מדויקות.

נציגי משרדנו במחוז הצפון נפגשו עם נציגים שונים של היישוב כועינה כמה פעמים בשנה האחרונה. כל ההבטחות שניתנו להרכבים השונים של נציגי הכפר נוגי-דא-כועינה — מומשו.

אין משרדנו יכול להיענות לכל תביעה של נציגי הורים, אלא רק לאותן תביעות המוכרות ומאושרות על-ידי הפיקוח והלשכה המחוזית.

בכפר כועינה-נוגידא קיים אי-סדר בכל הקשור לנציגות מוסכמת ומקובלת, וכן בעיה מוניציפלית כלתי פתורה — הקמת מועצה מקומית. מערכת החינוך בכפר מתפקדת על אף הקשיים הפנימיים הקיימים ביישוב. לאחרונה הוסכם וטוכס, ביוזמת מנהל המחוז, הסדר עקרוני לגבי הקמת בית-ספר נוסף לילדי הכפר. אין ולא היתה כל הצדקה לשביתה של ילדי הכפר ביזמת ההורים במקום.

2098. הופעת להקת הבלט המלכותי הבריטי בישראל

חבר הכנסת ב' כן-אליעזר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ג באייר התשמ"ו (1 ביוני 1986):
לאחר בקשות חזרה בה להקת הבלט המלכותי הבריטי מהחלטה קודמת לבטל סיור הופעות בישראל בגלל חשש מפעולות טרור.

שאלותיו לכבוד השר:

1. האם התערכו, כפי שנתפרסם, גורמים רשמיים, וביניהם שגריר ישראל, בבריטני כדי להשפיע על הלהקה לשנות את ההחלטה?
2. אם כן — האם הולם הדבר להשפיע על גוף אמנותי, והאם אין זו גם שאלה של כבוד עצמי?

2076. קיפוח העדה הדרוזית בטקס הדלקת המשואות

חבר הכנסת ע' לנדאו שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ' באייר התשמ"ו (29 במאי 1986):

יושב-ראש מועצת הכפר הדרוזי ג'וליס, סלאח טריף, הגיב על טקס הדלקת המשואות: "במקום להעניק לעדה הדרוזית ששכלה אח בניה במערכות ישראל להדליק משואה בהר-הצל, מעניקים את הזכות הזו לראש מועצת בקה אל-ע'בייה. 182 חללים דרוזים נפלו במערכות ישראל, מהם 36 במבצע 'שלום הגליל' בלבד" ("מעריב", ו' באייר התשמ"ו).

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

מה הם השיקולים כבדי המשקל שיכולים להצדיק את הבחירה בראש מועצת בקה אל-ע'בייה למדליק המשואה?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
בחירת מדליק המשואות השנה הונחתה על-ידי המאמץ לבטא את מירב הצדדים והגילויים של הדמוקרטיה בישראל. מוכן שהמגזר הערבי הוא חלק כלתי נפרד ממרקם החיים הדמוקרטיים במדינה.

ראש מועצת בקה אל-ע'בייה נבחר לתפקידו בבחירות אישיות והוא מבטא בכך את קיום אורח החיים הדמוקרטי ברמה המוניציפלית במגזר הערבי. אותו עניין ביטא ראש עיריית ירושלים מן הצד היהודי.

סמיר דרוושי גם מטפח דו-קיום בין האוכלוסייה היהודית ובין האוכלוסייה הערבית. הוא אדם מוכשר ויש הערכה כלפיו מצדדים שונים. ערבי ששולל את מדינת ישראל ואינו מכיר בה, לא היה נוטל על עצמו תפקיד הדלקת משואה ביום העצמאות.

אשר לדרוזים — כמה וכמה פעמים כימי העצמאות נבחר מדליק משואה מן העדה הדרוזית, ולאחרונה — בשנת התשמ"ד. יש להניח שגם בעתיד ייבחר מדליק משואה דרוזי.

2095. תקציבו של תיאטרון חיפה

חבר הכנסת ג' כהן שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ג באייר התשמ"ו (1 ביוני 1986):

נוכח ביקורת ציבורית על הרפרטואר של המחזות המועלים בתיאטרון חיפה, אודה לך אם תשיב לי:

1. מה הוא סך התקציב המוקצב לתיאטרון חיפה על-ידי משרדך?

2. האם אתה מוכן לשקול סדר עדיפויות, שונה בהקצאת תקציב הממומן על-ידי משלמי המסים, ועל-פיו לא יזכה תיאטרון חיפה לתמיכה כספית ממלכתית?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1. תקציב התמיכה של משרד החינוך והתרבות לתיאטרון חיפה, בשנת העבודה 1986/87, הוא 833,870 שקל.

2. חמיכת המשרד בתקציב התיאטרון איננה נקבעת על-פי הרפרטואר של התיאטרון. לאור זאת, אין בדעתנו לשקול סדר עדיפויות אחר מהנקבע בקריטריונים של משרדנו.

היו"ר ד' כן-מאיר:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

מה הם הקריטריונים לקביעת עדיפות תקציבית לתיאטרון זה או זה?

שהיא אינה רוצה להופיע בישראל, מדוע להתחנן בפניה שתופיע? החלק הראשון של תשובתך מקובל עלי. אבל אני מתקומם נגד התוספת שהוספת כהערה אישית.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

חבר הכנסת בן-אליעזר, אני יודע מהי דעתך. לגבי העובדות — הן מניחות את דעתך. יכול להתעורר ויכוח כינינו לגבי השאלה אם כדאי או לא כדאי לפעול כדי שלהקה כן תבוא ותופיע, או לגבי עניין מסוים. אני רוצה לומר לך: ניתן לשכנע אנשים כלי להשפיל את כבודך ובלו להשפיל את מעמדך. השאלה היא איך מבררים ואיך פונים. כל עבודת שכנוע, לפי גרסה זו, אולי כרוכה בהשפלה עצמית — למה צריך להסביר. האם להסביר שאין להיכנע לטורור ואת השפלה? האם להסביר שלא צריך להיכנע להפחדות ושיש לקיים אורח חיים תקין ושיחזוף פעולה בין-לאומי למלחמה כטורור זאת השפלה? אילו היה הדבר נעשה בצורה סבירה, לא הייתי רואה בכך פחיתות כבוד. היות שזאת כוונת שאלה תיאורטית, והדבר לא קרה, אנחנו נשארים במסגרת דרישה.

3. מי הם האישים שהשפיעו, וכפי שהתפרסם. גם ביקשו מחברי הלהקה לשנות את החלטתם?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1—3. העניין נבדק עליידי האגף לתרבות ולאמנות במשרדנו. מסתבר כי האמרגנית האחראית להבאת להקת הבלט המלכותי התערכה בעניין. מצדה, ושכנעה את הלהקה לשנות את דעתה.

לא יודע לנו על גורמים ישראליים רשמיים אשר התערבו כדי לשכנע את חברי הלהקה לשנות את דעתם.

אם מותר לי לומר באופן אישי, שאילו זה היה קורה — לא הייתי רואה בזה אסון. אבל זה לא קרה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת בנימין בן-אליעזר.

בנימין בן-אליעזר (המערך):

אדוני טגן ראש הממשלה, אמרת: "לא הייתי רואה בזה אסון". יש פה שאלה של כבוד לאומי. אם להקה מחליטה

ד. הצעה לסדר-היום

התעמרות ופגיעה קשה בילדי החינוך הממלכתי-דתי בבית-שמש

ואחווה, והנה כאים ואומרים להם, כי הם אינם יכולים ללמוד בכיתות נורמליות כמו אחיהם. מפני שכדתיים — ופעם אחרת זה יכול להיות הפוך — עליהם להיות מבודדים ומנודדים.

אני פונה לשר החינוך והתרבות, שלא יתחשב בהתערבויות לא-חינוכיות אלו, ונראה כולנו כיצד אפשר לבנות דירקיום יוחסי שלום מתוך כבוד הדדי, ואצט"ל שפתרון דומה פועל בהצלחה בשכונת רמות ב' בירושלים.

חברי הכנסת, אולי הסמל המכאיב מכול הוא, שהשולחנות והכיסאות של הילדים הדתיים הושלכו לרחוב בחיפז — כדי לחמוק מן ההגנה שניתנה להם בצו של בית-המשפט העליון — דווקא ביום העצמאות. יום חגנו הלאומי, היום שבו אנו שמחים יחד בבניינה של המדינה המאפשרת לכולנו קיום יחיד, לא הרתע את המרעצה מלהביא, חלילה, פירוד ושנאה אחים.

חברי הכנסת, לא הייתי מטריח את הכנסת בנושא לולא שתי העובדות הבאות:

1. אני בעצמי שוחחתי וביקשתי את היענותם של כל הגורמים הנוגעים בעניין, ולא עלה ביד.

2. זה כחודש לומדים ילדי בית-הספר הממלכתי-דתי כשהם יושבים ושוכבים על הרצפה וצופים וחשופים לקשיים חמורים גם בלימודיהם וגם בבריאותם.

אני בטוח שרצת שר החינוך והתרבות אינה נוחה מכך, ואני קורא לכנסת, לשר החינוך והתרבות ולמשרד החינוך והתרבות לפעול בלא דיחוי כדי שהשעוריהם הזאת לא תימשך אפילו יום אחד נוסף.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה לחבר הכנסת וכולון המר. בבקשה, אדוני שר החינוך והתרבות.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אתחיל בהערה לדבריו של ידידי חבר הכנסת המר. בשום פנים ואופן לא אתן יד

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום. אני מזמין את חבר הכנסת וכולון המר להעלות הצעה לסדר-היום בנושא "התעמרות ופגיעה קשה בילדי החינוך הממלכתי-דתי בבית-שמש". בבקשה.

זכולון המר (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו כאן היום בטימן של חינוך וגיאוגרפיה. אני רוצה לדבר על מקום אחד מתוך "אטלס ישראל" — על בית-שמש.

בגבעת-שרת שבבית-שמש מתגוררים 7,000 תושבים. עד היום נמצאו למדינה משאבים להקים שם בניין לבית-ספר אחד בלבד. הוא יועד לזרם הממלכתי, שהוא הגדול ביישוב זה. כיצד, אם כן, חושב ראש המרעצה של בית-שמש לפתור את בעיית השיכון של 200 תלמידי בית-הספר הממלכתי-דתי? החשובה על כך, לצערי הרב, פשוטה ומרה: נראה שהוא אינו חושב על כך הרבה. הם למדו כמתחים ובמקלטים. אני יודע על תלמידים שסבלו מכך קשות מבחינה בריאותית.

בימים של מצוקה תקציבית אנו מצויים להתגבר על קשיים בדרך היהודית המסורתית של עזרה הדדית, של פתיחת לבבות ודלתות אלה לאלה. ברוח זאת בנו הרשויות קומה שלישית למבנה הקיים וביקשו ליעד אותה כפתרון ביניים לתלמידי הממלכתי-דתי. אולם בבית-שמש מתמיידים כעקשנות בלתי מובנת, ומנסים — אף בניגוד להחלטות חוקיות ומחייבות של המרעצה המקומית — לחטוף מילדים אלה את "כבשת הרש" ולמסור גם את הקומה החדשה, מייד, לבית-הספר הממלכתי, שעדיין אינו זקוק לו השנה.

נוסף על צרות העין הזאת, אנו זוכים גם כטיעון אידיאולוגי מפולפל. בשמם של גורמים מסוימים נמסר, כי לא ייתכן להושיב בכפיפה אחת בית-ספר חילוני ובית-ספר דתי. חברי הכנסת, האם זוהי הרוח שצריך לטפח בימים אלה, כאשר ההקצנה והניכור בין חילונים לבין חרדים גואים ועולים? אנחנו, בחינוך הממלכתי ובחינוך הממלכתי-דתי, עמלים — כך אני מאמין — להצמיח בלב תלמידיו רגשות טובלנות

כ. ראש המועצה ציין, שבדיון צו בית-משפט המורה אותו להנהיג אחרת, לפיכך ביקש להמחין להכרעתו של בג"ץ בדיון שהתקיים ביום 3 ביוני 1986.

ג. הכג"ץ לא קיבל את פניית ועד ההורים לדון בבחינוך בית-הדיון, ולא הפעיל אמצעים אחרים לאכיפת צו הביניים שנתן בתאריך 14 במאי 1986.

ד. לאור המצב המסובך הזה, פנה המשרד בשלב זה לטפל בנושא בדרך של פשרה. זה היה תוכן הפשרה: לוועד ההורים הוצע שהתלמידים יישארו בקומה ג' עד סיום שנת הלימודים התשמ"ו, זה לא הרכה, אגב התוורם לאלתר של הכיסאות והשולחנות. כן הוצע פתרון ללימודים בשנת התשמ"ז בארבע כיתות באשקוביות — כיתות שבהן למדו עד עכשיו — כשלושה חדרי כיתות בקומה א' או בקומה ג', לפי בחירתם, בחדר מינהלה, גם בעניין זה היה סכסוך: חדר מינהלה אחד, או שני חדרי מינהלה.

כל זאת עד לסיום בנייתו של בית-הספר הממלכתי-הדתי. כפי שנמסר עליידי ראש המועצה, בית-הספר אמור להיות מוכן לקליטת התלמידים בחודש נובמבר 1986. לפי דעתו, הוא יהיה מוכן כמה חודשים מאוחר יותר.

מנהל האגף לחינוך דתי במשרד החינוך והתרבות ראה אף הוא בפתרון זה מוצא מכובד מהמשרב. אך כל הניסיונות לשכנע את ועד ההורים להסכים לו לא נשאו פרי. בתוך ועד ההורים היו מחלוקות. אחרים הסכימו ואחרים לא הסכימו, ואחר כך שינו את דעתם.

אני מצטער על שוועד ההורים לא קיבל את הצעת הפשרה של המשרד, המקובלת גם על ראש המועצה המקומית, לחימה של הרבה הורים, והייתי מקווה שהוצעו הטוב והשכל הישר יוכלו לקבלת הפשרה המוצעת, לטובת ילדי בית-הספר.

איני בטוח שמליאת הכנסת תהיה מסוגלת לדון בנושא כה מורכב ומסובך. אבל אם חבר הכנסת המר ימצא עניין בדבר, לא אתנגד שהנושא יועבר לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת המר, האם אתה מסכים להעביר את ההצעה שלך לוועדת החינוך והתרבות?

זבולון המר (חזית דתית לאומית):
כן.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר לוועדת החינוך והתרבות את ההצעה של חבר הכנסת המר.

ה.צ.כ.ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדת החינוך והתרבות

נגד

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החינוך והתרבות נתקבלה.

להנמקה, כי פלוגי אינו יכול לדור כבניין אחד או כסמיכות לאלמוני משום שהוא דתי, או לא דתי. הלוואי שהיה אפשרי שבני ישראל, דתיים ולא דתיים, ילמדו יחד, בכפיפה אחת. הלוואי שזה היה אפשרי. במקום שבו אפשר לעורר דבר כזה, אעשה זאת. תמיד אפשר יהיה לסמוך על עזרה ועל תמיכה שלי בעניין זה. לצערנו, הדבר אינו מתאפשר. פרט למקרים בודדים פה ושם.

לגבי הנושא הקונקרטי, יש בידי אינפורמציה. אני מצטער שהיא מפורטת, אבל לולא היתה כזאת, לא היתה יכולה להיות מובנת למי שאינו נכנס בעובי הקורה של דבר מורכב זה.

בבית-הספר הממלכתי-הדתי גבעתי-שרת היו בשנת התשמ"ו שש כיתות לימוד. הלימודים התנהלו בארבע אשקוביות תקינות ושבשי חדרי מקלט בבית-הספר הממלכתי-עלישם זיכובינסקי. בסך-הכול — שש כיתות לימוד.

על-פי תחזיות גידול תלמידים נבנתה קומת לימודים נוספת בבית-הספר על-שם זיכובינסקי ויועדה לתלמידי החינוך הממלכתי. לתלמידי החינוך הממלכתי-הדתי הוכנן, ואף נחתם חוזה לבניית בית-ספר חדש, אשר אמור להיפתח בחודש נובמבר 1986. לפי דברי ראש המועצה, אם ירצה השם, אני מוסיף את המלים "אם ירצה השם", כי אני חושב שזו תחזית אופטימית.

עם סיום בניית קומה ג' בבית-הספר הממלכתי בחודש מאי שנה זו, החליטה מליאת מועצת בית-משפט, בישיבתה מיום 11 במאי 1986, על ייעוד הכיתות לתלמידי בית-הספר הממלכתי-הדתי. המועצה החליטה זאת, חבר הכנסת המר, אבל ראש המועצה ערערו על החלטת המועצה שלו. אך עוד בטרם שמיעת ערעורו של ראש המועצה נכנסו, ביוזמת ועד ההורים, תלמידי הממלכתי-הדתי אל הכיתות בקומה ג'.

ההורים של תלמידי הממלכתי-הדתי הגישו עתירה לבג"ץ. שירות לראש המועצה שלא לפנות את התלמידים או את הציוד והריהוט מקומה ג' בבית-הספר. בג"ץ אכן הוציא, כ-14 במאי 1986, צו-על-תנאי וצו כיניים האוסר על המועצה לפנות את התלמידים או את הציוד. אבל, עוד בטרם ניתן הצו-על-תנאי, הוציא ראש המועצה את הכיסאות ואת השולחנות מכיתות הלימוד. שאליהן נכנסו תלמידי הממלכתי-הדתי, והתלמידים המשיכו בלימודים בלא כיסאות ושולחנות. זו היתה תמונה עגומה וטרגית.

החלוקה איננה של שני מחנות, דתיים ולא-דתיים, זה איננו כך. יש בעיה מורכבת מאוד בתוך המועצה. אינני רוצה לומר מעל דוכן הכנסת מה אומרים אנשים שונים על הרקע הפוליטי של הסכסוכים הללו בתוך המועצה ועם ראש המועצה. איני רוצה להיכנס לזה.

בשלב זה נכנס משרד החינוך לתמונה והחל בכביצוע מהלכים שונים כדי שיבטיחו את כיצוע חוק חינוך חובה. אגב, אני ביקשתי ממנכ"ל המשרד להיכנס מייד בעובי הקורה ולטפל בעצמו בנושא עד למציאת פתרון.

שלבי הטיפול בנושא היו כדלקמן:

א. לאחר שצנ הביניים של בג"ץ הוצג בפני מנכ"ל המשרד, הורה המנכ"ל לראש המועצה להחזיר את הכיסאות ואת השולחנות. זה היה בתאריך 30 במאי 1986.

ה. הצעה לסדר-היום ההשכלה הגבוהה — סכנת התמוטטות

היתה שחיקה נוספת באמת, וזה חשוב ביותר, אני מצוין זאת כהישג חשוב. אבל צריך לזכור שזה עלה במחיר העלאת שכר הלימוד של הסטודנטים. אינני בא לומר ששכר הלימוד הוא בלתי צודק או אכזרי מדי או כדומה. אני רק רוצה לומר, שככל שאנחנו מעלים את שכר הלימוד של הסטודנטים אנחנו מכבידים על העתודה המשכלה שלנו להגיע להשכלתה. ייתכן, איננו יודעים זאת אל-נכון, שחלק מהאנשים שיכולים היו להגיע למוסדות להשכלה גבוהה אינם מגיעים אליהם, נרתעים, על אף כל מערכות הסיוע הקיימות, של הלוואות, מלגות פ"ח — פרויקט חונכות, וקרנות אחרות.

התהליך המדאיג של הירידה בתחומי שונים של ההשכלה הגבוהה מתבטא בכמה תחומים. אציין אותם רק כדי להמחיש את העניין. בספריות של האוניברסיטאות ומוסדות ההשכלה הגבוהה אין התחדשות בקצב המתאים, בגלל מחסור בכספים ובאמצעים. זה גורם להתבלות ספרים, להתיישנות החומר פשוט איננו מעודכן ואי-אפשר לעדכן את מערך הלימודים כפי שהמדע דורש. המלה האחרונה של ההמצאה, של הדישג האנושי, אינה מגיעה לשם. יש גם מחסור בספרים, כאשר סטודנטים באים לשאול ספר בספרייה, הרבה פעמים הם אינם מקבלים אותו, כי אין די עותקים. כל זה הוא פונקציה של מחסור בכסף. ובכן הספריות, כלי העזר החשוב הזה — במצב של ירידה מדאגה, רק אתמול היתה ליהודים הל-א-תגנית לשמוע על כך.

הדוגמה השנייה היא המעבדות. לא נעים להסתובב כמוסדות האקדמיים ולראות מעבדות סגורות, מכשירים מושכחים, מחקרים מוקפאים, הווי אומר, החסיסה, הפעלתנות, היוזמה, היצירתיות — כל אלה נבלמים. ההוראה בעל-פה תופסת מקום יותר ויותר, וההמחשה באמצעות המעבדה והמחקר תופסת מקום קטן יותר ויותר. זוהי פגיעה קונקרטית ממשית בחינוך. על-פי עדויות של אנשי האקדמיה, אנחנו הולכים ומתקרבים לרמתן של אוניברסיטאות בינוניות ומטה במדינות לא-מתקדמות.

אשר למחקר — בשנים האחרונות התבצע כמעט כל המחקר הבסיסי בישראל על-ידי האוניברסיטאות. 30% מכלל המחקר והפיתוח נעשו באוניברסיטאות; 45% מהמחקר והפיתוח במדעי הטבע והרפואה נעשו באוניברסיטאות. כאשר לאוניברסיטאות אין האמצעים לעשות את המחקרים האלה, הם פשוט לא יהיו. זה אומר נסיגה ברורה וחד-משמעית ברמתנו.

כשאין מפתחים את המחקר, לחוקרים אין שדות הפעולה והיצירה. מה יקרה אז לחוקרים שלנו, לעילויים שלנו? בקרוב נחגוג ונציין חרבת הכנסת את יום החניך המצטיין באוניברסיטאות. אנחנו רוצים להדגיש זאת. אני שמח שזה תואם גם את העמדה והגישה של שר החינוך ומשרד החינוך, להבליט את המצוין, ליצור התייחסות אל העילוי היהודי כמודל לחיקוי, לדרבן את הנוער שלנו להצטיין ולהשיג יותר.

מה קורה עם החוקרים האלה, עם המומחים למחקר? כאשר אין בארץ תנאים לעשייה מחקרית, הם מתפתים על-ידי הצעות רבות שהעולם מציע להם לנסוע מכאן ולערוך את המחקרים בחוץ-לארץ, ואז, במידה שהמחקר נעשה, הוא לא נעשה בארץ. חלקם מתפתים להישאר שם, וחוקרים נשארים שם, לתקופה ארוכה יותר, קצרה יותר, חלקם לצמיתות. ובמשך

הווי"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, אני עוברים להצעה לסדר-היום מס' 4062: ההשכלה הגבוהה — סכנת התמוטטות, הצעתו של חבר הכנסת נחמן רו. בבקשה, חבר הכנסת רו.

נחמן רו (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נעבור מהשלב הראשון של החינוך ומצוקותיו, שבהם עסקנו זה עתה, אל השלב העליון של החינוך ואל מצוקותיו. בין שני הקטבים האלה נמתח המכנה המשותף, והוא המצוקה הפוקדת את מערכת החינוך. זוהי גם מצוקה חומרית, אבל לפי דעתי, ולא פחות מכך, זוהי מצוקה מהותית של תכנים, של מהויות ומשמעויות.

ביקשתי להעלות לסדר-היום את בעיית המוסדות להשכלה גבוהה, וכיניתי את הנושא הזה בשם הכמעט-דרמטי: סכנת ההתמוטטות, לא בשביל לגרום לאיזו סנסציה או לעצבנות יותר, אלא בשביל להפנות את תשומת-הלב למצב שהיוס, אולי, עדיין לא ניכרת כל הסכנה הגלומה בו, אבל כעתידו או עלולים למצוא בו, הם וחלילה, התפוררות גדולה.

אני רוצה לפתוח את דברי בקטע מסקירת הפרידה של היושב-ראש הקרס של הוועדה לתכנון ולתקצוב, הפרופסור חיים הררי, המתאר את תקופת השנים שבין 1979 ל-1985 באלו המלים: "היו אלה שש שנים קשות. המאזן מראה אורות רבים וצללים רבים לא פחות. חידושים, הרחבות ופיתוח, אבל גם צמצום ואף ירידת רמה בתחומים אחרים, בחלק מהתקופה גבל יחסו של משרד האוצר למערכת ההשכלה הגבוהה בעריונות גלויה. בשנה האחרונה אומנם השתפר המצב — הוא מתכוון לשנת 1986 — ומתנהל דרישת הוגן תוך ירכוח טבעי בין צדדים".

והוא ממשיך ואומר, וזה חשוב מאוד: "עלינו לזכור שאנו עוסקים בכניית התשתית של מדינת ישראל בשנת 2000, הטעויות הקטנות של היום יספיעו על עתידנו התעשייתי; עיכובי הזרמה היום פירושו מחקר מדעי יורד מחרתיים; פגיעה בלתי מוצדקת בשכר אתמול פירושה בריחת מוחות היום; צמצום מקרי ורגעי בכוח אדם אקדמי פירושו אובדן של שנתון או שניים של חוקרים צעירים. יש לחזור ולשנן את הפסוק 'של נעליך מעל גלגליך', כי עוסקים אנו בנשמתה התרבותית והמדעית של מדינת ישראל לדורות הבאים". כמלים קצרות אלו מתמצית כעצם הבעיה כולה.

אנחנו עומדים כחך מצב שבו, חלילה וחס, הנכס העיקרי שלנו, היינו המוח היהודי, הוא בכחינת נכס מבוזבז, או אולי נכס שאינו מנוצל. והלוא כוחנו העיקרי הוא המוח, השכל, התבונה, רמת ההשכלה, רמת הייצר, דווקא הנכס הזה אינו מנוצל ויש סכנה של התבזבזות נוראה שלו.

אני רוצה להמחיש את דברי. מתקציב המדינה, למעט ביטחון והחזר חובות, מוקצים היום להשכלה הגבוהה 4.4%, שהם 240 מיליון דולר. בעבר היה חלקו של התקציב שהוקצה להשכלה הגבוהה 7.9%, מתקציב המדינה, למעט הרצאות ביטחון והחזרי חובות. הווי אומר, בשנים האלה ירד חלקו של התקציב להשכלה הגבוהה כמעט לחצי, ובכן, בשנים האחרונות חלה ירידה ריאלית בתקציב ההשכלה הגבוהה.

רק בשנה האחרונה, לאחר שהכנסת החליטה על העלאה בשכר הלימוד כמוסדות להשכלה גבוהה, נפסקה השחיקה, לא

לעמוד לרשות ההשכלה הגבוהה להתרדלל יותר — להיפך. צריך לתגבר אותם — ושלא לזלזל במעמדו של הפרופסור ושל איש המדע והמחקר.

אורה נמיר (המעריך):

כפי שאירע לפני שעה קלה בכנסת.

היורג ד' בן-מאיר:

תודה רבה. אדוני שר החינוך והתרבות, בבקשה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, יש בעיה: אני מסכים לכל מה שאמר קודמי, ואני מעריך שעוד אחזור על כמה מן הנקודות שהודגשו, אבל הנושא נראה לי כל כך חשוב והטיפול בו כה דחוף, עד שאומר את הדברים במלואם.

חברי הכנסת, במשך השנים בנינו מוסדות מפוארים להשכלה גבוהה, שיצאו להם מוניטין בעולם. אנו משתבחים בהם, אנו גאים בהישגיהם. אך אנו מתכוונים רק בצד החיצון שלהם ואין אנו רואים את הכתובת שעל הקיר, התהליכים המתחוללים במוסדות אלה זה שנים מספר יובילו בהכרח ליירידתם התלולה, לאיבוד מעמדם ולסיכון עתידם שלהם ועתיד חברתנו. ואני ביקתי ושקלתי את המלים שבהן אני משתמש.

פרופסור הררי, שהיה יושב-ראש ועדת התכנון והתקצוב, כתב: "בתוך המשבר הכלכלי מתחולל זה וזמן רב משבר ממושך ועמוק במערכת ההשכלה הגבוהה והמחקר המדעי. מצוקת ההשכלה הגבוהה התחילה עוד בתקופה שבה שאר חלקי המשק עסקו ב'אכול ושתי'".

אביא כמה נתונים, שבחלקם כבר הוזכרו עליידי קודמי: בעשור האחרון ירד מספר העובדים באוניברסיטאות ב-11%, אף כי מספר הסטודנטים עלה ב-25%; התקציב לשנה זו נמוך ב-22% משנת הבסיס של 1979; חסרים ציוד ותקציב למחקר. שמענו מפי אחד מראשי האוניברסיטאות, שחוקר ישראלי שלח עבודה מדעית לחוץ-לארץ לפרסום והם החזירו לו את העבודה באומרים: באיזה ציוד השתמשת לשם עריכת המחקר הזה? המחקר לא נחקל, כי הוא עשה את הניסויים בציוד ישן. חסר תקציב לספרים. באמצע שנות ה-90 צפויה, כאמור, פרישה של אנשי סגל בשיעור של עשרות אחוזים. להכשרתו ולגידולו של איש סגל חדש דרושות כעשר שנים, ואם נעשו לא נחלח בהכשרתם של אנשי סגל חדשים, נעמוד בפני שוקת שבורה בשנות ה-90. והזמן, כידוע, חולף מהר.

הישיג המדע הישראלי היו פירות ברוכים של מאמץ לאומי שנעשה לפני למעלה מעשור שנים. כ-95% מן המחקר הבסיסי, כ-45% מכלל המחקר היישומי, למעט המחקר במערכת הביטחון, מתבצעים באוניברסיטאות. כיום הולך המדע שלנו ומאבד את כבודו, איבדנו את כושרנו למשק ארצה חוקרים צעירים, שהיו עולים לרגל למוסדות למחקר בארץ לשנת מחקר, גם איבדנו את כושרנו להיות מוקד משיכה לחוקרים ישראליים מוכשרים. עוד ועוד מדענים חברי סגל מבצעים את עיקר מחקריהם בחוץ-לארץ, וממדי התופעה מסוכנים. מוחות מבריקים עוזבים אותנו, לדאבונו-לב, מדינת ישראל מדרדרת את עצמה לדעת.

נשיא אוניברסיטת תל-אביב, בתארו את חומרת המצב, אמר, כי יש לנקוט את הצעדים הדרושים מיד, על-מנת לחסוך מעצמנו בעתיד ועדת חקירה על מחוללנו. נשיא מכון ויצמן אמר בשיחה עם ראש הממשלה, אחי, ועם השר פת, כי אם הממשלה תרצה לעזור כעוד שנתיים-שלוש שנים, יהיה מאוחר

שנים ארוכות, רבים מהחוקרים, ומדובר פה על עשרות לא מעטות, ממיטב המוחות שלנו כמחקר, אינם בארץ ואינם פועלים למען הצרכים שלנו. וכך יורדת רמתו של המחקר שלנו, ומעמדנו בעולם המחקר הכין-לאומי, שהיה מעמד גבוה מאוד כחלק מהתחומים, הולך יורד.

בעשור האחרון עלה מספר הסטודנטים בישראל ב-30%, לשמחתנו, ואילו מספר אנשי הסגל ירד בכ-14%. מדוע הסגל קטן? כי מול כל מרצה, מול כל איש אקדמיה, יש עוד סטודנטים, או אם להגיד זאת בצורה הפוכה: יש פחות מורים ליותר תלמידים. מי שעשה את המסלול האקדמי יודע מה השורה הפנישה המצומצמת יותר, האינטימית יותר והישיבה יותר בין סטודנט לבין מרצה או מרדך, מורה או פרופסור, כאשר אין תקציבים, אותו מרצה נפגש עם סטודנטים רבים יותר, היינו המפגש הזה מתנוון, נעשה יותר שטוח, פחות משמעות, פחות מקדם את החניך. זהו חלק מהצרה. זה נובע מכך שבגלל מחסור בתקציבים אין קולטים לסגל את החוקרים הצעירים, את המדענים הצעירים. פשוט אין אפשרות לשלם להם. וכבר אמרתי קודם לכן מה הם עושים, חלקם בורחים לתעשייה, חלקם מסתלקים מעולם ההוראה, חלקם עוזבים לפעילות אחרת.

אבל קורה פה דבר נוסף. כתוצאה מזה שאין עתודה של צעירים שמצטרפים לסגל, הסגל נדון, וכל עוד חברי הסגל הקיים לא הגיעו, במספרים גדולים, לגיל הפנסיה והפרישה, נשאר המצב כפי שהוא. לא נכנסים צעירים. אבל המכה תנחת עלינו לפתע, והיא תהיה עמוקה, נרחבת ואנושה כמידה רבה, מפני שפשוט לא יהיה את מי לקלוט לסגל הבכיר של האוניברסיטאות והטכניון, הרי אומר, יצטרכו לקלוט את המוכשרים פחות, את המאומנים והמיומנים פחות. הרי אומר, שבשנה מסוימת, לא רחוקה ביותר, נמצא את עצמנו בפני שוקת שבורה. לפי לוח הזמנים זה יקרה בשנות ה-90. כי לגדל איש-סגל נחוצות עשר שנים, הוא צריך לעבור את כל שלבי ההתאמנות כדי שיוכל להיות סגל מוכר ובכיר. כשהצעירים אינם נכנסים, אנחנו מפסידים את הזמן הזה.

נחוצות קרנות למחקר כדי שיוכלו להיעשות כל הפעולות החשובות, החיוניות וההכרחיות האלה, הן לצורכי המשק שלנו והן לצורכי החברה שלנו.

אני רוצה להזעיק את הכנסת ואת דעת הקהל לסכנה הזאת, שתתפוס אותנו בלתי מוכנים, עם כל הקשיים וההזעזעים שיתגרמו לנו אז. תהיה ירידה ברמתנו, באיכותנו, גם כיחס לערבים, שכל יתרוננו עליהם הוא רק באיכותנו ואולי גם כמוסריותנו —

אמנון לין (המעריך):

לא הערבים, אלא מדינות ערב.

נחמן רו (המעריך):

מדינות ערב, אצלן התהליך הוא הפוך — ואין לי שום סיבה להצטער על כך — רמת ההשכלה עולה ומספר הסטודנטים עולה. אני קובל על זה, חס וחלילה. אני רק טוען שהדבר יוצר יחס שלילי, הולך ונעשה חמור ביותר לגבינו, בתחום הזה של ההשכלה הגבוהה, של המחקר והפיתוח. זו הופכת להיות בעיה חברתית, משקית-כלכלית, בעיה הנוגעת לעתיד המשק, לפיתוח התעשייה, הענפים החדשים, התקלאות המודרנית, תחומי החינוך, הרפואה וכדומה, וזו גם הופכת להיות בעיה ביטחונית, שתצביע סכנה אמיתית לעצם הקיום.

לכן, אני רוצה להזעיק את משרד החינוך, את ממשלת ישראל, את הגורמים הקובעים, שלא לתת למשאבים הצרכים

הארוך. דהיינו: השקעה רצינית במוסדות להשכלה גבוהה במחקר הבסיסי והיישומי.

אם ההכרה הזאת תחדור לתודעת כלולו וניחלץ גם למעשים, יש סיכוי שנוכל גם לחלץ את המוסדות ממצוקתם, וגם להציע את המדע קדימה, כפי שראוי למדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, נושא זה, ודאי שהיה ראוי להיות נדון במליאת הכנסת, אבל מאחר שלוח הזמנים עמוס בוודאי ובקרוב יתקיים ממילא דיון כללי על תקציב משרד החינוך והתרבות, אין טעם שנושא זה יידון עכשיו במליאה. לכן אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדת החינוך והתרבות. היא תוכל אולי, יותר ממליאת הכנסת, להתפנות ולדון בו במהירות רבה. תודה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חודה. חבר הכנסת נחמן רז, האם אתה מסכים להצעה שהנושא יועבר לדיון בוועדת החינוך והתרבות?

נחמן רז (המערך):
אני מסכים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אם כן, לפנינו הצעה אחת, ואני מעמיד אותה להצבעה. מי בעד ההצעה שהנושא יועבר לדיון בוועדת החינוך והתרבות, ירים ידו.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

ו. הצעות לסדר-היום

שביחת האחיות

שנתיים, הממשלה שכינה אז ואלו שבאו אחריה לא ראו עצמן מחויבות ליישמו והוא לא נכלל בהסכם המסגרת. עקב כך נוצר סתף כשכר ובתנאי העבודה, והוא הביא לתסיסה גוברת והולכת, עד המשבר של הימים האלה. זוהי תבערה שיהיה קשה לכבותה.

גם אם ישונו תנאי השכר והעבודה, ואני אומרת: אם, ויש פסיקת בית-דין לעבודה מהשכר שעבר על כך שההחלטה על מקצוע האחות כמקצוע מועדף תופסת, הרי במצב הנתון של מרירות וייאוש בקרב האחיות אינני יודעת כיצד יסתיים המשבר.

אינני רוצה להיכנס לנושא הארגוני-הפנימי של הסתדרות האחיות, זהו עניינה של ההסתדרות הכללית. אולם עובדה היא שהמשבר הוא אמיתי מאוד, חמור מאוד ועלולות להיות לו תוצאות שיעלו גם בחיי אדם. אמרו לי אחיות: היום צריך כל אדם לברך את רעהו בכרכה "תהיה בריא, שלא תזדקק לבית-חולים", והמבין יבין.

חברי הכנסת, היום יש בבתי-החולים תקנים פנויים, על אף שהתקינה נמוכה, משום שאחיות ברחו מבתי-החולים. הן עוברות לרפואה הציבורית, לרפואה הפרטית או נושרות מן המקצוע. המחסור באחיות בבתי-החולים מטיל על הנותנות עומס עבודה שאין הן יכולות לעמוד בו. הגיעו הדברים לידי כך, שקורה כי אחות יחידה אחראית בתורנות לילה למחלקה שבה 30 או 40 חולים. כל ציפייה שהאחות תצליח להעניק את

מדי. הממשלה תגלה כי אין מה להשקות, כי כל הצמחים נבלו. בלשון פשוטה: אם מדינת ישראל תפצה להבטיח את עתידה בתחומי התעשייה, הביטחון, החינוך, החקלאות, הרפואה, המדע, בכל שטח שהוא, חייבת היא בלא שום דחיות להעמיד תקציבים נכבדים לחידוש ציוד המעבדות למחקר, לתקנים למדענים צעירים, למלגות לדוקטורנטים, לקליטת סגל חדש, לספריות, לשיפור תנאי העבודה. בקיצור: להפית תקווה חדשה.

במאמצים מרובים עלה בידי, בעזרת ראש הממשלה, השר יעקבי והשר פת — ואני מצוין את שמותיהם — להעביר בממשלה החלטתה שלא לקצץ השנה בתקציב ההשכלה הגבוהה. זו פעם ראשונה במשך עשר שנים שלא חל קיצוץ כזה. יש אומרים שבמשך שנים התנכלו למוסדות להשכלה הגבוהה כי ייחסו להם כוונות פוליטיות. אינני רוצה להיכנס לתחום הזה.

בעקבות פגישה של ראשי האוניברסיטאות, שהזכרתי, עם ראש הממשלה, עם שר המדע ואתי הוקמה ועדה משותפת, וזו תבדוק את הדרכים לעצירת הסתף ולתיקון המצב. מחיר מתקיימת ישיבה כזאת במשרדי ביקשתי ממוכירות הממשלה להעלות את הנושא על סדר-היום של הממשלה, ואני מקווה כי בעקבות הדיון הזה בממשלה יבואו הצעדים הדרושים. שמחתי לשמוע מראש הממשלה, בפגישה עם ראשי האוניברסיטאות, כי הוא הצהיר שאין לקצץ עוד בתקציבי המוסדות להשכלה גבוהה. כזה כשלעצמו אין די, אבל הוא הוסיף שיש גם לחפש דרכים להגדילו, ואני מברך אותו על כך. הדיבורים על צמיחה כלכלית, על חידוש הצמיחה במשק, הם דברי הכל, כל עוד לא מתלווה אליהם האמצעי הבדוק ביותר לצמיחה כזאת בטווח

היו"ר ד' בן-מאיר:

מצות החינוך היא פרודור מתאים לעבור לדיון במצוקת הרפואה. אנו נדון עכשיו בארבע הצעות. לסדר-היום בנושא הקשור לשביחת האחיות. ההצעה הראשונה היא של חברת הכנסת אמירה סרטני, בבקשה. ואחריה — חבר הכנסת רן כהן.

אמירה סרטני (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני קוראת ממסקנות ועדת הצבורה והרווחה מיום 23 בנובמבר 1978: "נציגי מרכז קופת-החולים טענו כי המחסור העיקרי באחיות הוא בכתי-החולים. הם עמדו על התופעה המדאגה של קבלנים פרטיים המספקים אחיות לשמירת לילה ליד מיטת החולה בבית-החולים, תמורת שכר גבוה, דבר המושך אחיות מעבודה קבועה בבתי-החולים. הם עמדו גם על בעיות הגלישה של כוחות עזר לחפקידי האחות המוסמכת. מנכ"ל משרד הבריאות פרופסור מרדכי שני הגדיר את נושא המחסור באחיות ככמעט משבר לאומי".

בדצמבר 1979 הועלתה שוב הצעה לסדר-היום במליאת הכנסת על המחסור באחיות בבתי-החולים. מובן שכל דיון כזה מתקיים כאשר יש משבר ולמעשה, על אף שהדברים ידועים, המצב הולך ומחמיר.

ביתיים נתקבלה החלטת ממשלה המכירה במקצוע האחות כמקצוע מועדף. החלטה זו תפסה בהסכם השכר לשנים 1978 עד 1980. אף שלא כתוב בהסכם שהוא יפוג כעבור

האוצר טוען שיש חוק תקציב ויש מסגרת תקציבית. ואלה מחייבים אותו. רבותי! כאשר בריאות הציבור וחי אדם נמצאים בסכנה: כאשר עלול להיווצר מצב שלא ינתן טיפול הולם לפנים, לילדים, לחולים הנוקמים לטיפול ולהקלה על מכאובם או אפילו להצלת חייהם — לא מעניינים אותי תירוצי מסגרת תקציב או הסכמים קואליציוניים של היום ובעתיד. שום הקצבות מיוחדות, או אבנים ובטון בשטחים אינם חשובים יותר מסבלו של ילד חולה.

מי שיושב בממשלה אחראי ראשית כול לחיי אדם, ואם יקר, חלילה, משהו, האצבע המאשימה תהיה חייבת להיות מופנית כלפי הממשלה. אך אני חוששת, חברי הכנסת, על-פי ניסיון העבר, שהציבור ימצא לו שער לעזאזל ויצביע דווקא על נותני השירות: על הרופאים, על האחיות, הממשלה חייבת לקחת היום את האחריות למתרחש ולתוצאות שעלולות להיות לו בעתיד.

חברי הכנסת, אני רוצה לפנות מעל במה זו גם אל האחיות. כל הסכם וכל הסדר חייבים להיות דו-צדדיים. אני פונה אליכן בקריאה וגם בחביעה, כי אם אומנם המעסיקים, הממשלה, ימלאו את חלקם ויתנו פתרון מידיי לבציעות הבוררות ביותר, ימלאו הן אחרי ההחלטות ויצרו מערכת כזאת, שאפשר יהיה להמשיך בעבודה, אני קוראת לאחיות: מלאו גם אתן את חלקכן, כי בלעדיכן ובפלעדי הנכונות שלכן לא תיפתר הבעיה. תודה רבה.

היור"ד בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן. ואחרי — לחבר הכנסת מיכאל איתן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, גברתי סגנית השר, חברות וחברי הכנסת, מתחשק לי לעשות תרגיל אינטלקטואלי ולשאול את הכנסת שאלה מאוד פשוטות: מה היינו מצפים שהאחיות יעשו לו היו נוכחות שמדי יום, מדי חודש ומדי שנה המקצוע שלהן מתדרדר — כוח האדם הטוב עוזב את המערכת, יותר ויותר אחיות נוטות לעבוד פחות ופחות שעות משיקולים שונים, מתמעט מספר האחיות המקצועיות היכולות לתת לכל חולה את השירות הנדרש? היינו מצפים מהן שיעלו את העניין בכנסת, נכון? הן העלו. היינו מצפים מהן שילכו להסתדרות כדי שההסתדרות תעשה משהו שהמצב הזה לא יימשך. הן הלכו. היינו מצפים מהן שיסכימו, שומרים שמים, למה? שההסתדרות בעבר לא היתה מסכימה לגבי שום ציבור עובדים, היינו שהן יילכו למוסד לבוררות מוסכמת. הן הסכימו. והן רואות שעדיין הולך מעמד המקצוע ומתדרדר. בהיותן אחיות הן רואות כיצד מתדרדר והולך מעמד בריאות הציבור, ולאיש מאתנו אין הזכות המוסרית לומר להן כיצד להתחייב לחיי אדם ולהטיף להן ומסר להן הקפדה יתירה בתחום זה, כשם שאיש לא יאמר לטייסים איך להטיס מטוסים, לפרועלים בבית-החרושת איך לעבוד ולייצר ולבעלי מקצועות אחרים כיצד לעבוד. הן החליטו לקשור את חייהן לנושא חיי אדם, והן רואות סכנה ממשית לנושא זה.

הסכנה קיימת כבר עכשיו. למען האמת, מי שמבקר בכתיחות לומר לדעת, שכבר היום שורר מצב כזה שבו לא תמיד ניתן לחולל מלוא הטיפול וזכאי לו, ואני אומר זאת במלים עדינות ביותר, כל אחד יכול לדמיין לו את המשמעות של הדבר.

הן לא משלימות עם המצב והן הולכות ויושבות מול בית ראש הממשלה. ממש תענוג של משוגעות, פשוט מטורפות,

הטיפול הנדרש לכל אחד מהמאושפוסים היא במקרה הטוב אשליה או, לחלופין, התאכזרות כלפי החולים וכלפי האחות כאחד.

הקיצוץ בתקציבי הבריאות פוגע קשה בצידוד הרפואי, כתרופות, כחומרי חבישה. אחיות מתאוננות שהן אינן מסוגלות לתת טיפול אלמנטרי בתנאים האלה, וזאת, כאשר תנאי השכר והעבודה שהממשלה החליטה עליהם אינם מתבקשים. לא ניתן חשלוש בעד מעון לילדי האחיות, לא ניתנת הסעה לעובדות במשמרות, ובקיצור — ההעדרה נשארת על הנניר בלבד. אחיות אמרו לי, ובצדק רב, כי חייב לבוא פתרון מידי, ולא — תהיה שואה.

חברי הכנסת, תוספת השכר של 12%, שנקבעה בפסיקה עליידי בית-הדין לעבודה כשכר שכר, אומנם זעזעה את נציגי האוצר, אולם היא איננה עונה על בעיית השחיקה של למעלה מ-33% בשכר. אחיות בכתיחות-החולים מתחילות להשתכר על בסיס שכר נמוך יותר מהשכר של כוח העזר, משום שעל-פי הסכם השכר נמחקו הדרגות הנמוכות בטולם השכר של כוח העזר ולא בטולם השכר של האחיות. יש הבדל בכסים השכר גם בין אחיות בכתיחות-החולים לבין אחיות בריאות הציבור, לדעת הראשונות, אם כי ההבדל איננו גדול, בכל זאת השאלה היא מדוע הוא קיים.

חברי הכנסת, עלינו לדעת שהמשכר הוא כללי. בכתיחות-החולים כבר הגיעו לקצה גבול היכולת, אולם גם בתחומים הנוספים כבר קיימת חסיסה. נמסר לי כי בימים אלה הגיעה משלחת של אחיות העובדות בצפון, ליישובי העימות ובכפרים, אל הסתדרות האחיות, וגם הן מאיימות בנטישה בגלל העומס והאחריות הכבדה המוטלים עליהן, כאשר במקרים רבים אין רופא במקום עבודתן והן משמשות הכתובת היחידה ואינן יכולות לעמוד בעומס. טענתן היא, שלמראית עין אין שם מחסור בכוח אדם, אולם המדד איננו מציאותי וגם התקנה איננה מציאותית והן נמצאות על סף שבירה.

חברי הכנסת, המסקנה מכל אלה היא, שההחלטה שמקצוע האחות הוא מקצוע מועדף ופסיקת בית-הדין לעבודה שהחלטה זו היא בתוקף חייבת להתיישם מייד. ההחלטה צריכה להיות כלולה בהסכמי השכר העתידיים.

אדוני היושב-ראש, התואר "אחות רחמנייה" היה בעבר תואר שהתקשר עם קדושה, עם קדושת חיי אדם, עם קדושת המקצוע. האחיות נקראו "המלאכים בלבן". אסור לנו להרשות כי הכנפיים של המלאכים האלה תוכתמנה בשחור. בינתיים הן צפויות להחליך כזה.

כולנו, כאשר אנו זקוקים לטיפולן של האחיות, מצפים מהן לטוב ביותר. החולה ולעתים גם קרוביו אינם חושבים ואולי אינם מסוגלים לחשוב על קשיי העבודה של האחיות. אולם הצרה היא שמי שקובע את תנאי השכר והעבודה שלהן איננו מביא בחשבון את הגורמים האלה.

לכולנו בריאות היא איכות חיים ופעמים רבות שאלת חיים, המקצוע הזה של האחות בכתיחות-החולים הוא מקצוע שמעורבים בו רגשות ואחריות כבדה, אבל כאשר שוקלים את התקציבים ואת סדרי העדיפויות, הדבר הזה נשכח. אחיות שהלכו למקצוע מתוך אידיאל, מתוך ראיית ייעוד, נמצאות במצב של שחיקה כואבת. שהן עומדות בפני שוקת שבורה.

חברי הכנסת, אם לא יתקיימו התנאים הבסיסיים לעבודה הקדושה הזאת ואם לא ייוזמו התקציבים ההכרחיים, אנחנו עלולים לעמוד בפני קטסטרופה. נטישת בכתיחות-החולים אומרת קטסטרופה לרפואה במדינה, לרפואת הציבור.

אנחנו מפקידים את חיינו תמיד? הן החליטו להצטרף למאבק. האם גם הן דואגות רק לקורבן הפרטי שלהן, לשכר הזעום שלהן, או שהן דואגות באמת למעמדם של בתי-החולים, למעמדם של האחיות שם, לעבודתן, לחנאי עבודתן?

הי"ר א' שוסטק:
או לחולים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא או לחולים — קודם כול, לחולים.

אורה נמיר (המערך):
רק לחולים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
באמת לא רק לחולים. איש מאתנו, כאשר הוא נאבק על מעמדם של המקצוע שבו הוא עוסק, לא נאבק רק למען אחרים. אנחנו לא אלטרואיסטים. זה בהחלט מכובד לחבר יחד את הראגה לציבור, לחולים, למעמד הבריאות, ואת הראגה לעצמן.

יש פה התטאה חמורה של הנושא. יש פה בעיות אמיתיות, תקני כוח האדם במחלקות הם לא עניין לסטטיסטיקה. היתה התפתחות מסוימת בבריאות במדינת ישראל. אם היום כוח אדם טוב יוצא מתוך המחלקות אל המחלקות שבהן ניתן טיפול אינטנסיבי יותר בחולה — המחלקות יתרוקנו מכוח אדם טוב, ואז החולה היחיד מתוך 38 חולים או 41 חולים או אפילו חולה אחד במחלקה מקבל טיפול פחות טוב. שאני אצפה מהאחיות במדינת ישראל לשחק במצב הזה, או לזעוק? אני מברך אותן על שהן זועקות. אבל זה קרה, כאשר הן רואות ששכר האחיות נשחק לשיעור שנוע בהכללה — לגבי אחות ברמה הנמוכה ועד אחות מוסמכת עם וחק של למעלה מ-20 שנה, בכלל זה חישוב של תורנויות, שכחות מעמד — בין 450 ל-650 שקל חדש. שומו שמים. האם מישו מעלה בדעתו שכך אנחנו יכולים להרשות לעצמנו לתת טיפול לחולים במדינת ישראל?

נוסף על כך עוד מייבאים מחוץ-לארץ אחיות שמקבלות 850 דולר לחודש, כדי שהן כן תוכלנה לתת טיפול.

מדובר במצב שבו האחיות נקראות בעצם כיון מוסר עבודתן המחייב אותן לעבוד ימים שלמים, שעות נוספות, 60 שעות בשבוע... לכן האינטרס הפשוט שמש: ההכנסה מלמד אותן — שכדאי להן לעבוד חצי משרה. רבות מהן ממשיכות לעבוד. למה מצפים? — שהן תחכנה עד למפולת הכללית?

אני רוצה להבין, ברצינות, קראתי את כל החומר שנוגע לעניין, ובכללו כל החומר של ועדת הבוררות. זה מפתיע. מאחר שאדוני היושב-ראש כיהן כשר הבריאות ומכיר את החומר היטב — ואמר שזה ממש מזהים. כאשר הממשלה בזמן החליטה שמקצוע האחיות יהיה מקצוע מועדף היא כמכון לא החליטה — גם על-פי עדותן היא כמכון לא החליטה — שההעדרה הזאת ניתנת לפרק זמן מסוים, כיוון שהיא רצתה שבמדינת ישראל בעלת הרמה הטכנולוגית והתרבותית המסוימת יהיה מקצוע האחיות כרמה גבוהה יותר בסולם החברתי.

וראה זה פלא, החלטה כזאת, שהיא בעלת משמעות רחבה יותר מאשר משמעות כספית-כלכלית, בעלת משמעות לגבי השאלה באיזו חברה בעצם אנחנו חיים. מרשים לעצמם היום, בפועל ממש, לשחק אותה ולומר שמקצוע האחיות לא יהיה כמעמד שעליו החליטה ממשלת ישראל לפני כמה שנים.

היום זוהי בעצם פיקציה. מה היא העדיפות של מקצוע האחיות? היום, כאשר אותה ועדת בוררות משווה בין מקצוע

פשוט כחורות לאיגורמליות. הן אוהכות לשבת ברחוב מול בית ראש הממשלה.

הי"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת רן כהן, אני רק רוצה להעיר, שבהמשך הדיון יישב כראש הישיבה מי שהיה שר הבריאות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

קודם כול, זה ודאי לכבוד לנושא, וודאי שזה לכבוד לי.

מיכאל איתן (הליכוד):

אולי אפשר לבקש ממנו לשבת בשולחן הממשלה ולמלא את מקומו של שר הבריאות.

אורה נמיר (המערך):

זה השר היחיד שחסר בארץ? חבר הכנסת מיכאל איתן, אתה יאחרת, אבל היום כבר סגרו את ישיבת הכנסת כי לא היה פה שר.

סגנית שר הבריאות ש' ארכליאלמוזלינו:

מיכאל איתן (הליכוד):

אורה נמיר (המערך):
מקוודים, אדוני.

מיכאל איתן (הליכוד):
בנושא זה אני אתן.

צירלי ביטון (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

סגנית שר הבריאות ש' ארכליאלמוזלינו:

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם כן, יושבות האחיות מול בית ראש הממשלה ומסבירות את המצב לכל עובר ושב. הן מסבירות, שאם מדינת ישראל לא תיתן עכשיו מענה למעמדה של האחיות העוסקות בבריאות, המצב יתדרדר לכדי קטסטרופה, יהיה סבל ויהיו נזקים. ומה הן מקבלות? — חייגדאלאן, ליטופים, מבקרים אותן, אומרים להן כל מיני דברי נועם. אני רוצה להבין: כאשר בתי-חולים מחליטים להצטרף אליהן בזה אחר זה, כאשר ציבורי אחיות נוספים מחליטים להצטרף, האם גם אז הן עדיין אינן גורם הראוי שייכנסו אותו למשא-ומתן על מצב הבריאות, על מעמד האחיות?

עד היום איש עדיין לא נכנס אתן למשא-ומתן. אני גם יודע למה. הישיבה שלא נכנסים אתן למשא-ומתן היא בגלל האשליה שאין פה בעצם בעיה. אין בעיה בריאותית. אין בעיה של מעמדן בעבודה. אין בעיה של קשיים בחוק המחלקות. יש פה בעיה פוליטית. לוחשים מפה לאוזן — ושמעתי זאת מרבים — שאין כלל בעיה בבתי-החולים. יש בעיה עם האחיות בבתי-החולים שרוצות להקים חטיבה עצמאית או ארגון עצמאי מחוץ להסתדרות, ולכן הבעיה איננה בעיה.

מה קרה? איזו אי-הבנה מרהימה. האם מישו מעלה פה בדעתו שאלפי אחיות הן חסרות תכונה? הנה, היום הזה התכנסו האחיות הראשיות של בתי-החולים והחליטו כמעט פה-אחד — אני אומר כמעט פה-אחד, כי רק אחת מהן התנגדה ואחרת נמנעה — להצטרף למאבק, בכל בתי-החולים יושבות אחיות ראשיות חסרות תכונה? חסרות הבנה? בידיהן

מעמד מועדף למקצועם — בלא ההנחיות הללו היה כרוך להם מראש, שכל מה שמתרחש היום מול ביתו של ראש הממשלה, אכן יקרה. וכל מי שעובר רואה את השלטים הגדולים, האומרים: הנה הליד עכבר.

מול התגובות הנזעמות הללו של ציבור האחריות, הבהירה יושבת-ראש הסתדרות האחריות, הגברת כרם-יה פדן, את הדברים האלה: שכיתה היא אמצעי ולא מטרה. ההסכם מהווה פריצת דרך, כי יש בו הכרה מחודשת במקצוע הסיעוד כמקצוע מועדף. לא רציתי, אומרת הגברת פדן, לשכור את כל הכלים, אם ניתן היה להשיג את הדברים גם בלי כל זה. אכן, זו גישה אחראית ומבורכת, אבל נראה שהיא לא היתה מקובלת על ציבור אחיות בתי-החולים, כי כבר באותם רגעים, כאשר לא ידעו מה שאנחנו יודעים היום, שאכן ההר הליד עכבר, הגיכה ספונטנית אחת מראשי האחריות של בתי-החולים, הגברת אילנה כהן, וטענה, שהגברת כרם-יה פדן תבעה בשיחות הפנימיות חסימת כבישים, שרפת צמיגים ונטישת חולים, ובמקביל היא ניהלה גישושים כלעדינו, וברגע של אמת "התקפלה ומכרה אותנו".

העימות הזה בין מה שמייצגת הגברת כרם-יה פדן, יושבת-ראש הסתדרות האחריות, לבין מה שמייצגת האחות אילנה כהן, הוא עימות כמשל. הוא עימות כמשל המייצג את כל האירציונליות הקיימת במשק הישראלי. הוא עימות שמייצג את ניגוד האינטרסים הקיים במדינת ישראל בין מאות ואלפים של עסקנים מטעם לבין עשרות ומאות אלפי עובדים או אזרחים שאותם העסקנים הללו היו אמורים לייצג.

אורה נמיר (המערך):

אפשר לשאול אותן שאלה?

מיכאל איתן (הליכוד):

מייד, העימות הזה מייצג את "הפלונטר" שבו מצויות מערכות ממשלתיות והסתדרותיות, שביניהן אין תחומים מוגדרים וברורים. הסתכלו למשל בפרשה הזאת — דובר כאן רבות על כך, לא אחזור על הדברים — הסתדרות האחריות אמורה לייצג את כלל ציבור האחריות. אבל הכול יודעים, והיום שמעתי שיש גם רבים יותר שמורים, שקיים ניגוד אינטרסים בין הדאגה לאחריות כריאות הציבור לבין הדאגה לאחריות שהן אחיות בתי-החולים. אם להמשיל משל, אפשר לומר: אחיות בתי-החולים הן אחיות התעשייה, ואילו אחיות כריאות הציבור הן אחיות השירותים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אחא תומך בזכויות האחריות?

מיכאל איתן (הליכוד):
בהחלט.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא ברור מה שאתה אומר.

מיכאל איתן (הליכוד):
אני מסביר.

אורה נמיר (המערך):

אמירה סרטני (מפ"ם):

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה שאתה אומר הוא דמגוגיה.

האחריות לבין שאר המקצועות. היא אינה בודקת זאת לפי ההעדרה שהממשלה החליטה עליה, אלא לפי השאלה מה קרה למעמדן ביחס למקצועות האחרים, תוך התעלמות מההעדרה שרצו ליצור. הווי אומר, במלים אחרות, מחזירים את האחות למעמד שהיה לפני 1978. אבל שומו שמים, הלוא פירושו של דבר הוא, להפחית את ערכו של מקצוע האחות. מישוהו יכול להשלים עם זה?

אני רוצה לסכם. דבר ראשון — להערכתי יהיה זה חוסר אחריות מצדן של האחריות אם הן לא תיאבקנה על מעמד האחות. זה יהיה חוסר אחריות. כעניי זהו חוסר אחריות מצד כל ציבור שרוצה באמת לקדם את עניינו להישאר מן הצד במאבק שעניינו הוא לחרוס למדינת ישראל. והן תורמות למדינת ישראל, כי קודם כול, הן מטפלות באזרחיה. לו הן היו מפקירות את המאבק הזה — זה היה בעיני חוסר אחריות. ואם זה כך, אני מבין היטב מדוע הן כל הזמן וזעקות זעקה אחת: אל תביאו אותנו לקצה גבול יכולת המאבק, כי קצה גבול יכולת המאבק הוא נטישה.

מי שעומד להביא אותן לקצה גבול יכולת המאבק, אם לא ייכנס אתן למשא-ומתן ולהצעות ממשיות — זאת הממשלה. האחריות במצב הזה תהיה לא על ראשן, אני אומר זאת ברצינות. היא תהיה על ראשו של מי שנושא באחריות למצבה של מערכת הבריאות במדינת ישראל: לא על ראשן של האחריות — אלא של הממשלה. הן נתושונה, לא בחדורה, כסבל, תחייסונה יותר מכל אחד מאתנו, כשהן תראינה את החולים, אשר במצב רגיל הן דואגות לכריאותם, סוכלים או, חלילה, נפגעים פגיעה אנושה יותר. אבל ברור הוא על ראשו של מי תהיה האחריות.

דבר שני, אני סבור שצריך להיכנס אתן למשא-ומתן. להכביל עניין זה מכל שיקולי יוקרה ופרוצדורה ופורמליסטיקה. כשמדובר בחיי אדם אין זה מעניין איש אם הן מאורגנות בארגון יציג אם לאו, אם הן מוסמכות אם לאו. הן מוסמכות לטפל בחיים של אנשים במדינת ישראל — לכן הן מוסמכות לבוא למשא-ומתן עם הממשלה בשם הטיפול בחיים של מדינת ישראל. תודה רבה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל איתן להצעה באותו נושא.

מיכאל איתן (הליכוד):

ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שכיתת אחיות בתי-החולים מול ביתו של ראש הממשלה היא פרק נוסף בסידור עצוב, הנמשך זה כמה שנים.

רק לפני חודשים מספר, כ־20 בחודש ינואר, עמדו בתי-החולים במדינת ישראל בסכנה מוחשית של נטישת האחריות. האיום שהושמע אז לא מומש יום לאחר מכן. מאחר שבאותו לילה, או לילה קודם לכן, גובש בבית-הדרין לעבודה הסכם פשרה, שקיבל חוקף של פסק-דין, ולפיו, בתוך 75 יום לכל היותר אמורה היתה להתקבל הכרעה של בוררות מוסכמת בעניין תביעותיהן של האחריות.

למחרת אותו לילה, משנודע לציבור האחריות והאחים על הסכם הפשרה שעליו חתמו נציגיהם, כביכול, בישרו כותרות העיתונים על תגובות נזעמות של ציבור זה. הם ידעו לנכא כבר אז את מה שהם שקורה עכשיו, שבהסכם בוררות שניתן בלא הנחיות מוגדרות לבורר בדבר הרציו של תביעתם ומאבקם, קרי — מתן חוקף ומשענות להגדרה שממשלת ישראל נתנה

חוברת ל"א, ישיבה ר"א
— הצעות לסדרהיום —

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת טובי, תקבל תשובה על הכול.

היור"א שוסטק:

חבר הכנסת טובי, אל תתרגש כל כך. יצטרכו מייד להזמין אחיות לטיפול בכך. אל תתרגש.

חבר הכנסת איתן, אני בכל זאת אומר, שאנחנו דנים פה על התביעה של האחיות לתקנים. לשכר, למה שאתה רוצה. אנחנו לא דנים פה על הכעיה של הארגון המייצג את האחיות.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב ראש, אני חוזר ואומר: הגשתי הצעה לסדרהיום ונימקתי אותה. דיברתי על שכירת אחיות בתי-החולים ועל האספקטים הקשורים בה. בין שאר התביעות של ציבור אחיות בתי-החולים יש גם תביעה להקמת חטיבה אוטונומית של אחיות בתי-החולים, כדי שהן יוכלו לנהל בעצמן את המשא-ומתן הנוגע לעניינן. אינני מבין למה יש התנגדות גדולה כל כך של רבים מחברי כנסת לעניין שצריך להיות אלמנטרי ומכובד על-ידי כל שוחר דמוקרטיה.

היור"א שוסטק:

אינני פוסל את זכותך להזכיר את הכעיה הזאת, אבל אתה מרכז את כל דברייך בה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אגיע לכל עניין ועניין אם לא יפרעו לי.

ובכן, כפי שאמרתי, בתוך כל האבסורד הזה, בתוך עולם של אבסורד, שבו אותה הסתדרות צריכה, מצד אחד, לדאוג לזכויות של אחיות, ומצד שני, היא המעביר, מצד אחר, היא צריכה לדאוג לזכויות של עובדות בקופת-חולים ובמרפאות, ומצד שני, לעובדות בתי-החולים, באספקט הנוסף היא צריכה לדאוג גם לאחיות שעובדות בתי-החולים ממשלתיים — פתאום מסתבר שאחיות שעובדות בקופת-חולים ובבתי-החולים של קופת-חולים, שכן אינו שווה לשכרן של אחיות שעובדות בבתי-החולים ממשלתיים. כיצד זה ייתכן?

אמירה סרטני (מ"ס):

מיכאל איתן (הליכוד):

מה שאת שומעת, אני מצטער שאת לא יודעת זאת.

אני רוצה לסכם את הפרק הזה של דרכי, כאשר ייתכן לציבור האחיות הזה מה שנותרים לכל אגודת ספורט, או לכל קבוצה בחברה או במשק, כלומר להתארגן, להיות גוף עצמאי ולדאוג לענייניהן בלא אספקטים מפלגתיים — ואותו מכניסם את המפלגות בעניין — הן יעשו זאת על הצד הטוב ביותר, בלי להתחשב באינטרסים זרים, בלי להביא בחשבון כל מיני דברים שקשורים או אינם קשורים לעניין.

עכשיו נגיע לאבסורד השני. אני שואל: לאיזה מצב מגיע המשק במדינת ישראל? אחיות מוסמכות במחלקות השונות בבתי-החולים מקבלות, אחרי 23 שנות ותק, משכורת נטו של 591 שקל חדש. אחיות מעשיות מקבלות 500 ש"ח אחרי 36 שנות עבודה.

נניח שאני מוכן לקבל זאת, ייתכן שזהו השכר שצריך להינתן. אבל מה קורה בפועל? — המשרות ננטשות. ואלו שנטשות את העבודה לא עושות זאת משום שאינן יכולות לקבל שכר גבוה יותר במקומות אחרים, אלא הן הולכות למקומות עבודה אחרים ומקבלות שכר יותר גבוה. כיצד היה

מיכאל איתן (הליכוד):

למה המקרה הזה? הרי כולכם מבינים את העניין. אולי לא נעים לכם לשמוע, אבל אתם מבינים היטב את העניין.

האם אנחנו מתכוונים לעודד את התעשייה — — —

אורה נמיר (המערך):

זה עניין פוליטי?

מיכאל איתן (הליכוד):

אני חושב בהחלט שזה עניין פוליטי; ועוד איך. לכ העניין הוא פוליטי. זה עניין פוליטי ועוד איך. חברת הכנסת נמיר, האם אנחנו רוצים לעודד את התעשייה או שאנחנו רוצים לעודד את הייצור? מה היא פוליטיקה? פוליטיקה היא קביעת סדר העדיפויות. אם אנחנו מסכימים שהמשאבים הם מצומצמים ואנחנו מסכימים שאי-אפשר להקצות היום לתקציבי הבריאות עורפי כספים, ואנחנו צריכים לתת עדיפויות — השאלה למי אנחנו נותנים עדיפויות, לתעשייה, לאחיות שעובדות בבתי-החולים במשמרות, בעבודה קשה, תוך הקרבה, או לשירותים שעושים את זה ביתר קלות, בפחות מאמץ. וזו שאלה פוליטית. האם אנחנו יוצרים מצב שאחיות שנמצאות בבתי-החולים שואפות לבודות משם וללכת לתנאים של אחיות השירותים, של אחיות בריאות הציבור, או שאנחנו באים ואומרים, שצריך לתת להן עדיפות? וכאשר מציבים בראש הארגון בחרת אחת שצריכה להגן על שני הדברים כאחד, כאשר יש ביניהם גם יכוחים בדבר סדרי העדיפויות, מגיעים לתוצאה, שהנציגות איננה מקובלת על ציבור העובדים. אין כאן עניין מפלגתי.

אהרן נחמיאס (המערך):

היא נבחרה בבחירות חשאיות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יש דרישות צודקות של אחיות בתי-החולים. מה אתה מעמיד אותן מול אחיות אחרות? תתמוך בתביעות שלהן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני אסביר לך. חבר הכנסת טובי.

היור"א שוסטק:

אני רק מבקש, הבעיות הפנימיות של הארגון אינן מענייננו.

מיכאל איתן (הליכוד):

חסלח לי, אדוני היושב ראש, עם כל הכבוד, אני חושב שאחד הנושאים הציבוריים והחשובים ביותר במאבק הזה הוא זכותן של אחיות, כמו זכותו של כל אזרח במדינת ישראל, להתארגן התארגנות חופשית ולהציג את ענייניהן. זה לא עניין מפלגתי, אני מסכים. בקרב ציבור האחיות של בתי-החולים יש אחיות מכל גוני הקשת הפוליטית. זה לא עניין מפלגתי. אבל זה כן עניין פוליטי, כי הן באות ואומרות: תנו לנו להתארגן; אנחנו מנות 10,000 אחיות בכלל בתי-החולים. תנו לנו להתארגן. אנחנו רוצות לשאת את ענייננו שלנו בנפרד מהסקטורים האחרים. מדוע כל אחד במדינת ישראל יכול להתארגן, לשאת את דגלו ברמה, להיאבק למען זכויותיו, ואנחנו חשונת שאלה שצריכים לנהל את ענייננו בוגדים בעניין שלנו?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לא זה מה שעומד כאן על סדר-היום. הן יכולות להתארגן כפי שהן רוצות. כאן עומדות תביעות סוציאליות, על כך אתה צריך לדבר. האם לשפר את תנאי עבודתן, האם להגדיל את שכרן, האם להרבות את מספר התקנים, או לא. על זה תדבר.

מיכאל איתן (הליכוד):

על אף הדברים שאמרתי, ועם כל הפולמוס שהדברים האלה עוררו, אני רואה דרך אחרת. אני מאמין גדול בכך שעל-ידי יצירת התארגנות אמיתית, חופשית ומשוחזרת מכבלים, האחיות תצליחנה להוביל את הציבור שלהן להישגים שהם לא הישגים של ציבור האחיות אלא הישגים של מערכת הבריאות בישראל.

הי"ר א' שוסטק:

תודה רבה. באותו נושא — הצעה לחברת הכנסת ערנה סולודר, בבקשה.

ערנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, לא הייתי במשך כל היום בכית אלא כסיר של חברי כנסת, ולאחר שסדר-היום שונה וההצעות לסדר-היום מתעלות היום במקום מחר, אני רוצה להתנצל אם דברי לא יהיו כל כך סדורים.

נושא האחיות איננו מגיע לכנסת בפעם הראשונה. בכנסת הקודמת, כאשר הייתי חברה בוועדת העבודה והרווחה, פרצה שביתת הרופאים ועסקנו הרבה בנושא הרפואה. וכנושא כתיבת-החולים. ביקרנו אז בכתיבת-החולים. נדמה לי שבכל החודשים הארוכים של שביתת הרופאים, הגיבורות האמיתיות של השביתה היא היו האחיות. כעצם, האחות היא זו שנושאת בעיקר הנטל של מערכת הבריאות, ויותר מכולן, אחיות כתיבת-החולים.

אחרי הכול, מקצוע האחות הוא מקצוע של שליחות. מי הולכת ללמוד להיות אחות? העבודה במקצוע הזה אינה עבודה קלה, אינה עבודה נעימה. כאשר חולה מבריא או יכולים להקל על חולה — זה ודאי סיפוק עצום. אבל מה התגמול שאנחנו נותנים לאחות כזאת כאשר שהיא נשחקת? מצד אחד, הרמה עולה ועולה. הרופאים באים והולכים, היא צריכה להתמודד עם מקרים הרבה יותר קשים, נתבעים ממנה השכלה וניסיון הרבה יותר גבוהים. מצד שני, התגמול שהיא צריכה לקבל איננו משתנה במשך שנים.

מה רוצים מהאחיות? יש לי שתי חברות טובות הנמנות עם האחיות הוותיקות של "בילינסון" ו"מלי-השומר". היום הן כבר סבחות. הן ממשיכות לעבוד. הן אומרות לי, שהן מקבלות פחות שכן משמקבלות העזרות שהן נזקקות להן בעבודת הבית ובאחזקתן. כמה שנים אפשר לעמוד בכך?

ישבתי לפני כחודשיים עם קבוצה גדולה של אחיות, 20 אחיות. הייתי נפעמת ונרגשת מהאופן שבו הציגה כל אחת מהן את הבעיה של מקצוע האחות. אני רוצה להביא קצת מהדברים שהן אמרו. היו שם אחיות מכל הארץ, מצפת ועד באר-שבע. כל אחת הביאה את הבעיות המיוחדות של האזור, של המגזר, של המחלקה המיוחדת ושל האוכלוסייה המיוחדת שאתה היא מתמודדת.

בכתיבת-החולים "לוינשטיין" — האחיות שם עוסקות באוכלוסייה נכה, מזדקנת וגם צעירה, אל בתי-החולים הזה מתנקזים מקרים מכל רחבי הארץ. בכתיבת-החולים הזה עוסקים בפצעי לחץ ובבעיות אחרות של קשישים וזכרים, לפעמים, מחוסרי תנאים, ונשאים חולים בכתיבת-החולים ודוחים את אפשרויות השיקום שלהם. זה מקום שיש בו שתיקה עצומה; אין פניה של אחיות למקצוע; השכר כרוטו — והן הציגו תלוש משכורת — איננו הולם את העבודה. תנאי העבודה אינם מאפשרים להגיש לחולה את כל מה שהאחות אומרת ולמדה להגיש. הדבר גורם לתסכול נורא.

צריך להגיב משק נורמלי; ברגע שבמשק נורמלי יש נטישה של בעלי מקצוע מסוים, ויש קושי, חוסר עובדים, חוסר מיומנות — הוא מעלה ביומנתו את השכר ושואב אליו חזרה כוחות עבודה. מה קורה אצלנו? אצלנו, מצד אחד, כולם מבינים שהשכר הוא נמוך, ויש כל מיני סיבות למה אי-אפשר להעלות את השכר, ומצד שני, נותנים להן לנטוש את העבודה. מהי המסקנה ממה שקורה? — שאנחנו כבולים בהחלטות לא רציונליות ומנהלים עניינים בצורה לא-רציונלית. ואז מגיעים גם לתוצאות לא רציונליות.

אחיות מספרות שכאשר הן מתקבלות לעבודה אצל קבלן פרטי הן מקבלות שכר גבוה יותר. למה? כי כל המשק שלנו בפלנטר. למשרד הבריאות נוח יותר לשלם לקבלן יותר כסף, הקבלן מרוויח כסף, בכסף זה הוא מעסיק עוד אחיות או כוחות עבודה. נותן להם שכר גבוה יותר — וכלכך שמשרד הבריאות לא ישלם לאחיות. וזאת לא מפני ששר הבריאות עינו צרה כאחיות, אלא מפני ששר הבריאות אינו יכול לשלם לאחיות, כי אם הוא ישלם לאחיות תבואנה בעקבות זה תביעות שכן נוספות. כך אנחנו נמצאים במעגל סגור שבו כל המשק קשור זה בזה: לאחיות בתי-החולים לא יכולים לתת תוספת שכר אף שכולם אומרים שמגיעה להן התוספת, כי אז צריך לתת לכלל האחיות. ייתנו לכלל האחיות — ייתנו למקצועות רפואיים נוספים, ייתנו למקצועות רפואיים נוספים — המהנדסים, המורים ושאר בעלי המקצוע ידרשו תוספות שכר. באים לאחיות האלה ואומרים להן: אתן יכולות לעשות הכול, אבל אינכן יכולות לקבל תוספת שכר. ואז כמובן, אף לא אחת תבוא לעבודה.

אנחנו רואים את התופעה הזאת במגזרים אחרים, זו לא רק הבעיה של האחיות. אנחנו רואים במגזרים שונים קשר בין מקצוע למקצוע, בין ענף לענף, ובעטיו בדרך כלל הטובים והחורצים משלמים את המחיר, ואלה שנדרש מהם פחות נהנים מן ההפקר. כך בתעשייה מול השירותים וכך כאן.

לכן הייתי נותן להן עצות אולי לא כל כך מציאותיות, עצות דו"ק-קישויות במציאות הישראלית, שבה הדברים באמת נחתכים בצורה לא הגיונית, אבל הייתי אומר להן דבר פשוט: אם זהו המצב, לכו בעקבות כל מיני גורמים שהתנתקו מן המעגל. למה ישלם משרד הבריאות לקבלן פרטי והקבלן הפרטי ידוויח כסף ויביא כוח עבודה? תהיינה בעצמכן הקבלן הפרטי, תגידו שמי, אנחנו לכו ורוצות לעבוד עוד כמשרד הבריאות, לכנה הביתה וחזורנה בדמות קבלן פרטי. זהו המצב האכסורדי שאליו הצעדים האלה מובילים.

אמירה סרטני (מפ"ם):

מי מוביל את זה?

הי"ר א' שוסטק:

אין לו זמן להשיב.

מיכאל איתן (הליכוד):

כאשר בא ציבור האחיות לוועדת העבודה והרווחה והנושא עלה לדיון, הופיע שם הממונה על השכר ואמר בצורה הכרוזה ביותר — אני מוכן לתת להן הכול, אך אני צריך להיאנס, ולא — אני צפוי לזכות ולזכות. הווי אומר, זו אינה המצאה של מיכאל איתן. הווי אומר, המשק נמצא במין מלכודת כזאת.

יעקב שמאי (הליכוד):

גם קופת-החולים צריכה לקבל את הסכמת הממשלה לתוספות? תציע גם להם מה לעשות.

מי מוכן ללמוד את מקצוע האחות. שהוא היום מקצוע אקדמי? בשביל לקבל תואר ראשון צריך ללמוד ארבע שנים. אחר כך צריך לעבוד עוד כמה שנים, אם רוצים באחריות, בתואר שני ובספציאליזציה. והתגמול? מה התגמול שניתן לאחות כזאת על כל העבודה הקשה?

אינני רוצה להאריך. בתוך כל הסיפור הזה קיים גם המאבק המקצועי. חבר הכנסת שקדם לי, חבר הכנסת מיכאל איתן, עשה כאן, לדעתי, עוול לריון. אנחנו ככנסת נהגנו בדרך-כלל שלא להיכנס לשאלות שבהן מטפלת ההסתדרות, שהן שאלות של עבודה, של התארגנות. אינני רוצה להיכנס לזה, ודאי שלא מעל במה הזאת. אני מסכימה כהחלט שאחות בבית-החולים שייכת לקטגוריה אחרת, שיש לה משלוח אחרת מלאחות העובדות במרפאה של בריאות הציבור. היא עובדת בתנאים אחרים. זה מחייב בורדאי גם תגמול וגם תנאים אחרים. אולם אני נגד פירוק וארגון נפרד של אחיות. אך לא על זה נסוב הדיון.

אנחנו מדברים היום על הבעיה המיוחדת של אחיות בתי-החולים ועל התגמול המגיע להן, על-מנת שהן תוכלנה לנצל את כל הכלים שבהם הן צרידות. בכל המאבק הזה אנחנו גם הולכים ומאבקים מאיכות הרפואה הציבורית ומהאחריות הציבורית. אם לא נעזור לאחיות, הן יתשחקנה, ותצאנה מהעבודה. במקומן יבואו קבלנים פרטיים עם אחיות פרטיות. כך נהרס את המבנה שבנינו. אני חושבת שזהו מבנה מפואר. גם השר שוטסק, כהביאו לפנינו את הצעת חוק בריאות ממלכתית, הוא לא התכוון לשבור את המבנה הזה, כך אני מקווה, אלא לנצל את ההישגים שהושגו בארץ. אני חושבת שהבריאות והאחריות הציבורית הן אחד ההישגים שאנחנו צריכים להתפאר בהם. לא הייתי רוצה לשבור את הסקטור של האחיות על הנושא הזה.

אינני רוצה להאריך עוד. נדמה לי, שאנחנו חייבים לגשת מיד לבחינה מחודשת של נושא כוח-האדם הסיעודי, של תפקידיו, של תקניו ותגמוליו, ושל קביעת סדר עדיפויות.

בסיום דברי, אני רוצה לחזור על דברים שאמרתי לי אחיות מ"בילינסון" ומ"קפלן": המצב הנוכחי יביא לכך שאחיות תפתנה לקבל על עצמן אחריות, פן ימות חולה. הן חוששות ממפלות במקצוע משום שהן התפשרו והן מתפשרות, ובמקצוע הזה של סיעוד זהו אסון. הן אוכלות את עצמן ושוחקות. הן טוענות שהכתובת על הקיר קיימת, ועם הכתובת הזאת קיים קשר השתיקה שהולך ומתרחב. מבחינה אחת הן אינן יכולות לעמוד עוד בקשר השתיקה הזה. או שהן תפתנה את הפה — והן פתחו אותו — ותזעקנה, או שהן תקומנה ותלכנה.

אני רוצה לומר מפה לאחיות: אסור שהן תלכנה, אבל לא הן צריכות לפתוח את הפה ולזעוק. אנחנו צריכים לזעוק את זעקתן, ויותר מאשר לזעוק — לתת את הפתרון, ומיד.

הי"ר א' שוטסק:

תודה רבה. רשות הדיבור לסגנית שר הבריאות להתייחס להצעות. בבקשה.

סגנית שר הבריאות ש' ארבל-אלמולוני:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבדת להשיב על הצעות לסדר-היום של חבר הכנסת אמירה סרטיני, רן כהן, מיכאל איתן ועדנה סולודר. אני מודה להם על העלאת הנושא בכנסת.

חברי הכנסת, המשכר הנוכחי במקצוע הסיעוד הוא בגין הצטברות של מרירות ותסכול ממושכים בגין תנאי עבודה

בתי-החולים "סורוקה" כנגב — והו כתי-חולים שמטופלות בו אוכלוסיות שונות, בהן גם כאלה שצריך ללמד אותן כללים בסיסיים של התנהגות והיגיינה. יש שם גם מחלקת פנים, ולהם צריך להגיש את מיטב הציוד והסיעוד, אך חסר המכשור הנחץ לשם כך.

המקצוע מאויש ברובו על-ידי נשים. כדי שהן תצאנה לעבודה הן חייבות לדאוג לכך שהדברים בביתן יתנהלו למישרין. הן צריכות לדאוג למעון, למטפלת, לחופשות ארוכות, לשנים שיבואו אחרי שהן תפרושנה מהעבודה. כל זה חייב להיות שוטף, ולא — הן לא תוכלנה לצאת לעבוד, מה תעשה אשה כזאת, אם המשכורת שהיא חייבת לתת לעזרת עולה על המשכורת שלה עצמה? למה שהן תעבודנה משרה מלאה כאשר בעבודה של שני לילות בשבוע אפשר לקבל אותו שכר? מרע תעבודנה עבודה קבועה?

קיימת מצוקה במחלקות הפנימיות, כולנו מכירים זאת. מי הם החולים המתנקזים היום לכתי-חולים? — או מקרים מיוחדים, של מחלקות מיוחדות, או חולים השוככים במחלקות הפנימיות, בתדרים ובמסדרונות, משום שאין לנו בתי-חולים סיעודיים.

אדוני היושב-ראש, כתור שר הבריאות בממשלה הקודמת, אתה מכיר את הדברים יותר טוב ממני. ביקרנו יחד אתן בכמה מקומות כאלה.

מכבים שרפות כאשר צריך לעסוק בדברים הרבה יותר רציניים. אנחנו עדים לצורך הולך וגובר באחיות אקדמיות בעלות הכשרה ספציפית, שיכולות להתמסר באמת למקצוע ולתת את כל הירע שלהן. הן לוקחות על עצמן יותר. הרופאים מקדישים פחות לחולה, כאים ועוזבים. האמות חייבת להיות שם כל היום. היא, בעצם, החוליה המקשרת בין כל הרופאים וכל המכשירים. אין היא יכולה לעמוד בכל הנטל שמוטל עליה בתנאים שניתנים לה?

הן חיות בתסכול — הן מצוידות בידע, אך אין להן אמצעים ליישם אותו. הן אומרות: אנחנו כמו חיילים הנשלחים לקרב בלי ציוד. התסכול הזה, נדמה לי, הוא אחד הדברים הקשים ביותר שהאחות עוברת — הרגשת התסכול הנובעת מכך שהיא יוצאת לקרב בלי נשק. היא הייתה יכולה להתמודד עם הבעיות לו היו לה הכלים לכך, אבל אין לה כלים. היא נאלצת לעמוד חסרת-אונים נוכח מצוקת החולה.

אחיות מתחילות לפתור לקבל על עצמן אחריות, מתחילה להיות נטישה. עלולה להיות מפולת במקצוע, מפני שהאחות לא יכולה לעבוד בהרגשה שהיא מתפשרת. במאבק בין חיים למות אי-אפשר להתפשר. אם נאלצים להתפשר בגלל מחסור בתנאים, יש תסכול, ואי-אפשר לעבוד בהרגשה כזאת.

שנים רבות הן "אכלו את עצמן" ושחקו. אך הן הפסיקו לשחק. הן יצאו למערכה מפני שחייבים לקבוע ומיד סדר עדיפויות אחר. הן הגיעו להחלטה שהן מפירות את קשר השתיקה. הן אומרות שמבחינה אחת הן היו צריכות לעשות זאת מוזן: היו צריכות לקום וללכת, כי כך אי-אפשר להמשיך. ואי-אפשר לשאת עוד באחריות הזאת הנופלת כולה על שכמן.

אנחנו עדים כמשך שנים לחלוקה בין אחיות מוסמכות, אחיות מעשיות וכוח עזר. בעצם, בתחום ובמכשור שקיים היום, הדרישה היא יותר ויותר לאחיות מוסמכות, לאחיות בעלות ידע, שיכולות לטפל בבעיות מורכבות. אבל אנחנו שומעים בזמן האחרון שאפילו כאשר ניתנים תקנים, אחיות אינן רצות לעבוד, אינן מוכנות לעבוד בתנאים הללו.

מסיבות שונות מומשו המלצות ועדת-הנדלסמן רק כ-80% מהיקפן. ריש מקומות שאפילו לא כ-80%. הווי אומר, שקבעו מראש חקן מסוים מינוס 20%, חקן שמראש לא היה ריאלי.

זאת ועוד, בתקופה שבה פעלה ועדת-הנדלסמן — שנת 1974 — השהות הממוצעת של מאושפו בבית-חולים היתה 7.9 ימים. מוכן שהשהות הממוצעת ירדה במרוצת השנים, ובשנת 1984 היא עמדה על 5.8 ימים בלבד, כלומר ירידה ב-25%. ואילו מנגד, מספר המאושפוזים וגילם עלו, למשל, בבית-החולים איכילוב, ב-1980 היו 19.8% מהמאושפוזים בני 75 ומעלה, ואילו היום 27.5% הם בגיל 75 ומעלה, ולא אפרט מהו המצב בבתי-החולים האחרים. כיום המאושפוז מתפקד ביתר חופשיות. לא מקרה הוא שבתי-החולים רוצים שהחולה ישהה יותר ימים בבית-החולים — גם כדי לקבל תקציב גדול יותר וגם כדי להקל קצת על המערכת, כדי שלא יהיה סכב מיטות אינטנסיבי עם העבודה הקשה והאקוטית: טיפול בלתי פוסק בחולים, בקצב מהיר ביותר.

חברי הכנסת, בשנת 1974 היו 132.5 קבלות חולים לאשפוז לכל 1,000 נפש, ואילו בשנת 1984 הגיעו ל-159 קבלות לאשפוז ל-1,000 נפש. הווי אומר, משך השהות בבית-החולים ירד ומספר הקבלות לאשפוז עלה.

המשמעות היא, אדוני הוישכראש, חברי הכנסת, שיש הרבה יותר ימים קשים, כי הטיפול האינטנסיבי ניתן בעת קליטת החולה וכימי האשפוז הראשונים. כימים הנוספים קיימת הקלה מסוימת. שכן גם המאושפוז מתפקד ביתר חופשיות. לא מקרה הוא שבתי-החולים רוצים שהחולה ישהה יותר ימים בבית-החולים — גם כדי לקבל תקציב גדול יותר וגם כדי להקל קצת על המערכת, כדי שלא יהיה סכב מיטות אינטנסיבי עם העבודה הקשה והאקוטית: טיפול בלתי פוסק בחולים, בקצב מהיר ביותר.

העול שנוסף על האחיות אינו מאפשר להן למלא את תפקידן הסיעודי כנדרש. ביקרתי במחלקה לטיפול נמרץ בבית-החולים בלינסון, אני מביאה דוגמה רק מבית-החולים בלינסון, אבל אני מבקרת גם בבתי-החולים אחרים, ויושבות כאן אחיות שאני אוהבת, מוקירה ומעריכה אותן, ואני מכירה כל אחת ואחת מהן. הן עושות עבודה יוצאת מן הכלל.

האחות הראשית במחלקה הכירורגית לקחה אותי למחלקה לטיפול נמרץ, שבה שכבו שישה חולים. זו היתה אחות יוצאת מהכלל, אחות צעירה, והיא האחראית שם. היא קיבלה על עצמה את האחראיות לחולים האלה במחלקה לטיפול נמרץ. היא פנתה אלי ואמרה: ראי, שושנה, שישה חולים בטיפול נמרץ ורק אחות אחת. כיצד אנחנו יכולות לחפק?

יאר צבן (מפ"ס):

מה תשובת הממשלה?

סגנית שר הבריאות ש' ארבל-אלמוזלני:

הנה כי כן, יותר עומס, יותר טיפול נמרץ ועומד, ובכפחות זמן, מוטלים על קומץ אחיות, שמראש פועלות עם 85% מהחקן בלבד, כפי שכבר ציינתי, חקן שאיננו ריאלי.

יש לזכור, שהסבת מיטה פנימית למיטת טיפול נמרץ יוצרת מצב המצריך כוח-אדם גדול פי 3.5. עלינו לזכור זאת. מי שצריך לזכור, לא רוצה לזכור.

אמנון לין (המערך):

אני יכול לשאול שאלה?

סגנית שר הבריאות ש' ארבל-אלמוזלני:

לא, חן לי להמשיך את דברי.

ושכר קשים של אחיות ככלל ושל אחיות בתי-החולים בפרט. מקצוע האחות הוא מקצוע שוחק, העבודה של האחיות והאחים היא כמשמרות, בשבתות ובחגים. העומס הרב המוטל על האחיות מונע מהן לתת את הטיפול הדרוש לחולים, כפי שמחייב ממקצוע הסיעוד ומתפקיד האחות הרחמנייה.

בהודמנות זו רצוני, להביע הערכה והוקרה לאחיות ולאחים כרובים השונים במקצוע הסיעוד, על תרומתם למערכת הבריאות, על האחיות בעבודה, על המסירות והנאמנות.

אך האחות כורעת תחת הנטל הכבד כאשר אין לה תמורה נאותה לעבודתה. לא פעם אחת הן אומרות לנו, שמלות של תודה והערכה אינן יכולות לכוא במקום התמורה שהן צריכות לקבל על העבודה הקשה והשוחקת.

ואכן, המצב נוהן את אותותיו וקיימת תופעה של נשירה מן המקצוע, והמעבר למשרה חלקית הולך וגובר. חקני כוח-האדם אשר נקבעו בשנות ה-70 לא השתנו עד היום, חברי הכנסת. ובשנים האחרונות, ככל זאת היתה ההתפתחות בשטח הרפואה, הטכנולוגיה המתקדמת והמכשור הרפואי החדש לא רק שאינם מצמצמים את הצורך בכוח-האדם אלא אף מחייבים את הרחבתו. בניגוד לתעשייה, שבה תוספת מכשור והכנסת טכנולוגיה מתקדמת חוסכות כוח-אדם, בשטח הרפואה המכשור החדש מחייב כוח-אדם נוסף ומיומן יותר, כדי להציל ולהאריך חיי אדם נדרשים מיומנות גבוהה, טיפולים אינטנסיביים יותר וכן השגחה נוספת.

זאת ועוד, הטכנולוגיה המתקדמת בשטח הרפואה מסייעת ומאפשרת איתור וגילוי מוקדם של מחלות והארכת תוחלת החיים. אולם התקן המיושן של כוח-האדם הסיעודי מקשה ואף מעמיד בסכנה את אפשרות מיצוי הטיפול בחולים. על אף העובדה ש-80% מכוח-האדם הסיעודי שהוכשר, או עלה ארצה, נמצא בעבודה, למעלה ממחצית המשרות הן חלקיות, מיום אחד עד שישה ימים. חלק מן האחיות נושרות מן המערכת. אחרות מסכות את המקצוע שלהן למקצוע אחר, המאמצים לגייס אחיות ולמלא תקנים פגורים שיש היום, מעלים חסר, יוצא אפוא, כי אותן אחיות הניטאות במערכת נושאות בנטל כבד וקשה ועובדות בתנאים לא תנאים. הן זקוקות לכוחות פסיים ונפשיים כבירים. הן זקוקות למשאבים על-אנושיים אדירים כדי להמשיך ילתפקד במערכת, ומעמדה של האחות אכן הולך ונשחק.

בשנת 1974 מינה פרופסור פדה, מנכ"ל משרד הבריאות דאז, ועדה לאיתור פגרים בכוח-האדם הסיעודי בבתי-החולים כלליים. ועדה זו ידועה בשם ועדת-הנדלסמן. הוועדה כתנה את צורכי כוח-האדם הסיעודי במחלקות השונות אשר היו קיימות אז, ב-1974, ואולם, ההתפתחות המדעית והרפואית הביאה עמה שינויים מבניים וארגוניים בשנים האחרונות. כך, למשל, פועלות היום: מחלקה לטיפול נמרץ — ילדים; מחלקה לטיפול נמרץ — כללי; יחידה לטיפול נמרץ — פגים; יחידה להפריה חוץ-רחמית; יחידה להיריון בסיכון גבוה; המחלקות האונקולוגיות — יום, וילדים; מחלקה לגיתרית לב פתוח ולטיפולים נמרצים אחרים; וכעת מדברים על מחלקה להשתלות לב וכדו'. כל זה מחייב תוספת כוח-אדם סיעודי. מחלקות אלו לא היו קיימות בשנת 1974. חלק מהן היו אז בראשית דרכן, רובן הן מחלקות חדשות. גם הטיפולים הם חדשים וחדשים, לכן הם לא נמדדו אז כלל על-ידי ועדת-הנדלסמן. ובמחלקות וביחידות אלו מאושפוזים חולים במצב קריטי.

סגנית שר הבריאות ש' ארכלי-אלמוזלינו:
זה לא עניין של עמדה אישית. חברי הכנסת, תנו לי לדבר בבקשה. אני מבטיחה לכם שלא ארד מהבמה עד שלא אענה על השאלות שתציגו, אבל תנו לי תחילה לסיים את דברי. יכול להיות שהחלק מהדברים שאומר יספק אתכם וייתן לכם תשובה.

יש דרך למצוא פתרונות — ואלה אומנם עולים כסף — בתחום התחבורה, הדיוור, התנאים הסביבתיים שבהם פועלות האחיות, כמו מבנים, ציוד וכו'. בשום פנים ואופן לא נשלים עם כך שאין הצעות מסודרות לגבי האחיות. אנחנו נאבקים על העניין הזה כבר הרבה זמן. הסתדרות האחיות נאבקת על הדברים האלה הרבה מאוד זמן.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
משרד הבריאות צריך לעשות, לא להיאבק.

יעקב שמאי (הליכוד):

סגנית שר הבריאות ש' ארכלי-אלמוזלינו:
האומנם אין בעיה? האם אינכם יודעים, חברי הכנסת, מהו עיבוד תקציב משרד הבריאות, ומי קובע את גובה השכר ואת תנאי השכר? אתם לא יודעים את כל הדברים האלה? האם כל זה נעלם מכם?

יעקב שמאי (הליכוד):
הסעות ברכב זה לא נושא של שכר — — — אוטובוס של משרד הבריאות להסעת האחיות זה לא עניין של שכר.

הי"ר א' שוסטק:
חברי הכנסת, כל השאלות — אחר כך.

סגנית שר הבריאות ש' ארכלי-אלמוזלינו:
אין ספק שנוסף על כל אלה, יש לסיים את הטיפול בחקירה נכונה, שהוחל בו לפני כשש שנים על-ידי המכון לפירון העבודה, ועד עתה הוא לא הסתיים.

המערכת החינוכית מסוגלת להכשיר כוח-אדם רק אם יהיו מועמדים. כל מועמד ומועמדת המגיעים להתעניין במקצוע, שואלים קודם כול על תנאי העבודה. המידע שהם מקבלים, הן מפי האחיות המהנכות והן מכלי התקשורת ומהציבור, יוצר תמריץ שלילי לכניסה למקצוע הזה.

למותר לציין שאני חרדה מאוד, ולא רק אני אלא משרד הבריאות, לגורל שירותי הבריאות במדינה, אם לא יימצא מיד פתרון הולם למצוקה האמורה. המצוקה של האחיות, שתוארה כאן, וכמיוחדת המצוקה בתחום כוח-האדם הסיעורי ומצוקת האחיות בכתי-החולים, איננה חדשה. היתה לי הזכות, חבר הכנסת צבן, להעלות את הנושאים האלה בכנסת שתי פעמים. הפעם האחרונה היתה ב-1978. בעקבות הדיון שהתקיים בנושא זה בכנסת ובוועדת העבודה והרווחה הוחלט אז על הכרה במקצוע האחות כמקצוע מועדף. לאחר מכן באה גם החלטת הממשלה, בעזרתו ובסיועו של שר הבריאות דאז, חבר הכנסת שוסטק, שמקצוע האחות הוא אכן מקצוע מועדף.

היה בזה משום פיצוי לאחיות, היתה אז גם העלאה של 100% בשכר האחיות. היה אז מחסור בכוח-אדם, והיו 700 חקנים שלא היה אפשר לאייש אותם, ובכל זאת ניתנה תמורה לאחיות.

י"ר צבן (מפ"ם):

או דווקא כשאתם יושבים ביחד — — —

י"ר צבן (מפ"ם):
את תמסרי כאן גם את תשובת הממשלה?

אמנון לין (המערך):
מתי אוכל לשאול את השאלה?

הי"ר א' שוסטק:
אחרי שהיא תסיים את התשובה. אולי כדברי תשובתה תהיה תשובה גם על השאלות שלך.

י"ר צבן (מפ"ם):
אני פשוט רוצה לדעת אם את תמסרי את תשובת הממשלה. עד עכשיו יש לי הרגשה שאת מעלה עוד הצעה לסדר-היום באותו נושא — — —

אמנון לין (המערך):

סגנית שר הבריאות ש' ארכלי-אלמוזלינו:
לא ארד מהבמה לפני שאשמע את שאלתך, חבר הכנסת אמנון לין.

יש לזכור דבר נוסף — ההתרחבות המסיבית של השירותים, ובעיקר של השירותים לקשישים ביחידות לטיפול נמרץ, מעלה באופן מדהים את הצריכה באחיות. לחמש השנים הקרובות מתכנן שידר הבריאות, בהתאם לצרכים, תוספת של 3,000 מיטות סיעודיות, טיפול-בית, שצריך להיערך לו על-פי חוק ביטוח סיעוד שהכנסת אישרה לא מזמן, ועוד שירותים נוספים הנמצאים בהתפתחות.

י"ר צבן (מפ"ם):
מי יעבוד ליד 3,000 מיטות אלה?

סגנית שר הבריאות ש' ארכלי-אלמוזלינו:
את הבעיה הזאת אני מציגה עכשיו. אני מציגה את הבעיות הקשורות בתוספת שירותים ובהתרחבות בתחום הגריאטריה וכו', המצריכים כוח סיעודי נוסף על זה הקיים. אם כבר היום שוררת בתחום הזה מצוקה, מה נעשה בחמש השנים הקרובות?

יתירה מזו, בשל השכר הנמוך וחוסר הכדאיות לעבוד במשרה מלאה, בהשוואה למשרה חלקית, ירדו אחיות עובדות רבות כשיעור המשרה שלהן, ומחצית האחיות עובדות היום בין רבע משרה לשלושת-רבעי משרה. 60% מהאחיות בכית-חולים בלינסון עובדות במשרה חלקית.

מכאן, אילו נמצאה הדרך לשפר את השכר ככלל ואת שכר האחיות במשרה מלאה בפרט, יוכלנו להעלות מיד את מספר האחיות העובדות, על-ידי זה שהן תעלינה את שיעורי המשרה שלהן, מרבע משרה לחצי משרה, מחצי משרה לשלושת-רבעי משרה, ומשלושת-רבעים למשרה מלאה. זה היה נותן תשובה למצוקה בנושא הזה. אין ספק שהעניין הזה מחייב מחשבה.

י"ר צבן (מפ"ם):
מחשבה יש מספיק. מה תעשה הממשלה?

סגנית שר הבריאות ש' ארכלי-אלמוזלינו:
חבר הכנסת צבן, אל תתפרץ לדלת פתוחה. בינינו אין יכרות. אין אנו יושבים משני צדי המתרס. כולנו במחנה אחד הרוצה בטובת האחיות.

י"ר צבן (מפ"ם):
את עמדתך האישית אנחנו מכירים. מה עמדת הממשלה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — — ומה עם תקציב?

יעקב שמאי (הליכוד):

מיכאל איתן (הליכוד):

אורה נמיר (המערך):

אם אתה רוצה ניגוח אישי בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אין לי שום דבר אישי נגד — — —

אורה נמיר (המערך):

אתה רק שונא את ההסתדרות. כשאחיה רק שומע את השם הזה אתה נחלה.

סגנית שר הבריאות ש' ארבל-אלמוזלינו:

כל השנים יש חלוקת תפקידים, והכנסת יודעת זאת. יש האיגוד המקצועי, ההסתדרות הכללית, ויש אלה שמופקדים על המערכת בתחומים האחרים. המבנה הארגוני של איגוד מקצועי זה או זה איננו מעניינה של הממשלה. אילו היא היתה מתערבת בכך, היה בא חבר הכנסת צבן ואומר: רגע אחד, מי הסמיך אתכם להתערב?

יעקב שמאי (הליכוד):

ההסתדרות קיבלה 200 מיליון דולר מהממשלה. עכשיו היא שותקת.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני דיברתי על התארגנות? האם משהו שמע זאת בכיון הזה?

סגנית שר הבריאות ש' ארבל-אלמוזלינו:

רבותי, נציבות שירות המדינה ומשרד הבריאות לא התערבו בשאלה איך תהיה בניה ההסתדרות האחרות.

אורה נמיר (המערך):

חבר הכנסת שמאי, הרי אתם יושבים בהסתדרות.

יעקב שמאי (הליכוד):

אנחנו יושבים בהסתדרות וגושב בהסתדרות, אבל כתנאי אחד, והוא שכאנחנו נשלט — לא נשלט כמוכס.

אורה נמיר (המערך):

ראינו אתכם במשרדי הממשלה, כל מה שאנחנו עשינו רע, אתם עשיתם רע יותר.

מיכאל איתן (הליכוד):

למה? חבר הכנסת שוטט קיבל היום מתמאות. והוא כיהן כשר במקופת ממשלת הליכוד.

אורה נמיר (המערך):

אצלנו מחלקים מתמאות רק למי שהיה.

סגנית שר הבריאות ש' ארבל-אלמוזלינו:

גם כאן אנחנו, כנציגי משרד הבריאות, איננו יכולים להתערב. יש הסתדרות האחרות, ובה מאוגדות האחרות. התאגדות חופשית. לא מחייבים איש להיות חבר בהסתדרות, אנשים חברים בהסתדרות מרצונם, ואתה צריך לדעת זאת, זה האל"ף-בית" של איגוד מקצועי ושל התארגנות חופשית. אין לנו התארגנות כפויה במדינת ישראל, ההתארגנות היא חופשית.

מיכאל איתן (הליכוד):

את יודעת שאלפי אחיות חתמו על רצונן בהתארגנות אוטונומית נפרדת?

סגנית שר הבריאות ש' ארבל-אלמוזלינו:

למה אתה צועק? מדוע אתם צועקים? אני אסביר. מה הצעקה הזאת, אני לא מבינה.

משום מה, ההכרה במקצוע זה כמקצוע מועדף היתה חד-פעמית, ולא יישמו אותה עוד. אינני באה לקבוע עכשיו מי לא היה ער למצב. אבל עוכרה היא, שהחלטה לא יושמה עוד, וחלה שחיקה כתמורה שניתנה.

אני שמחה שהמוסד לבוררות מוסכמת הכיר כמקצוע האחות כמקצוע מועדף. הוא טען שגם הפעם מגיע לאחיות שיכירו במקצוע שלהן כמקצוע מועדף. לפני שבוע, עוד לפני ההתפתחות האחרונה כעניין אחיות בתי-החולים ועוד לפני שיצא פסק המוסד לבוררות מוסכמת, מתוך דאגה למה שקורה בתחום שירותי הבריאות, יזמתי דיון דחוף במשרד הבריאות, והישיבה נקבעה להיום. הישיבה אומנם התקיימה היום בשעה 15:00, ישבו בה נציגי קופת-חולים, נציבות שירות המדינה, האוצר, הסתדרות האחרות ומשרד הבריאות ודנו בסוגיות האלה של מחסור בכוח-אדם מקצועי ובסוגיה זו של מקצוע מועדף.

השאלה היא, איך להעטות עוד וגידים על ההגדרה: מקצוע מועדף. זו השאלה, כי המוסד לבוררות מוסכמת לא אמר דבר בנושא זה. הוא לא אמר איך לתת תוכן להגדרה זו. התחלנו היום בדיון בנושא, החלטנו דברים עם כל הגורמים מתוך רצון להתחיל לחשוב, ומהר ככל האפשר, איך לתת תוכן לנושא זה של מקצוע מועדף.

אנחנו גם דרשנו לתת מייד את הפיצוי אשר עליו החליט המוסד לבוררות מוסכמת. ואכן התשובה שניתנה היא, שכבר במשכורת הבאה הפיצוי הזה יינתן.

יש הנושא של השכר, כי התוספת הזאת היתה על השחיקה של העכר.

יאיר צבן (מפ"ם):

מה דעתך על השכר?

סגנית שר הבריאות ש' ארבל-אלמוזלינו:

כאמת, חבר הכנסת צבן, האם לא דיברתי על השכר? האם לא אמרתי שהוא נמוך?

אינני צריכה להגיד לחברי הכנסת מי דן על מדיניות השכר. קודם כול, ההסתדרות הכללית צריכה לקבוע את מדיניותה לגבי השכר בשנת 1986/87, ואז יתחילו לדון עם האיגודים המקצועיים וההסתדרויות הארציות וכו'. אנחנו לא ננהל את המשא-ומתן במקום גוף אחר כלשהו, לא במקום הארגון היציג ולא במקום ההסתדרות. את זה אנחנו משאירים להם. ואנחנו בהחלט הבהרנו, הבהר היטב, את עמדתנו בנושאים האלה, שהיום נתתי לה ביטוי מעל במת הכנסת. אני שמחה שניתנה לנו הזדמנות להשמיע את הדברים האלה היום גם מעל במת הכנסת; פשוטו כמשמעו.

אמנון לין (המערך):

האם לא הגיע הזמן לבחון מחדש את הצורך להפריד בין המעמד, התנאים והשכר של אחיות בתי-החולים לבין אלה של האחיות במרפאות וכן הלאה? אינני בטוח אם אתם, כנציגי משרד הבריאות, אינכם צריכים להתערב בשיקול הדעת או בהתייעצויות של ההסתדרות בנושא זה.

סגנית שר הבריאות ש' ארבל-אלמוזלינו:

אני לא רציתי להתערב בנושא הזה, אבל אם אתה שואל — — —

חבר הכנסת מיכאל איתן, באורח שיטתי, מחקיף בצורה קשה ופוגעת את הסתדרות. גם אני, כחברת ההסתדרות, רגישה וכואבת מחללים הנעשים בבית ההסתדרות, אבל אני כואבת את הבעיות ואני רגישה להן, ואני רוצה לתקן, בשעה שחבר הכנסת איתן — על-פי הדושם שלי — שמח לאיד.

רבתי חברי הכנסת, האחיות עייפו מהוועדות ומההבטחות ומהמחמאות שכולנו מחלקים להן, ואולי בשונה מחלק מחברי אומר: במשך כל השנים, וכחברתי סגנית השר שושנה ארבל-אלמחלינו, פעמים רבות העליתי את נושא האחיות מעל במת הכנסת. אני גורסת, שלאחיות בתי-החולים נעשה עוול גדול ביותר. הן ראיות שיעדיפו אותן מכל ציבור האחיות. הן, לפי תפיסתי, עובדות קשה יותר מהאחיות האחרות, ואיני אומרת שהאחיות האחרות אינן עובדות קשה, אבל אנחנו חייבים למצוא את המסגרת שבחוכה הן חקבלנה את הלגיטימציה הזאת, ועל כך לסייע להן ולהיאבק, בחלק מהדברים חייב משרד הבריאות ללכת לקראתן. קשה ללכת לקראת קבוצה אחת, אך מוכרחים לפרוץ את הדרך.

לנציגות האחיות אני מציעה שלא ללכת לאיגוד מקצועי נפרד. אני רואה בוועדת העבודה והרווחה את הארגונים וההסתדרויות המפוצלים במקומות העבודה הגדולים: העובדים תמיד יוצאים מופסדים. איני רואה שום סיכוי ושום תקווה לשיפור המצב, אם נעביר את המאבק למסלול הזה.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני חושבת בהחלט שהנושא של מעמדם ושכרן של אחיות בתי-החולים ראוי להתייחסות הדחופה והמיידי ביותר, ולגיבוי וזדהה של כולנו. אבל אין להפוך את הוויכוח הזה לוויכוח אישי. אם יהפכו אותו לוויכוח אישי, חלק מאתנו, שרוצים ככל לב שיפור המצב ומאמינים במאבקן הצודק של אחיות בתי-החולים, לא ייתנו לכך יד.

מיכאל איתן (הליכוד):
הצעה אחרת.

קריאה:
אין הצעה אחרת.

היו"ר א' שוסטק:
מצדך לא יכולה להיות הצעה אחרת.

קריאות:

מיכאל איתן (הליכוד):

אני אציע להעביר את העניין לוועדת הפירושים, כי אני חושב שגם לי יש זכות.

היו"ר א' שוסטק:
מי מציע הצעה אחרת?

יעקב שמאי (הליכוד):
לי יש הצעה אחרת.

היו"ר א' שוסטק:
להצעה אחרת, חבר הכנסת שמאי, בבקשה.

יעקב שמאי (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אשר להצעתה של חברת הכנסת נמיר —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא, לא, מה ההצעה?

יאיר צכן (מפ"ם):
מה ההצעה?

סגנית שר הבריאות ש' ארבל-אלמחלינו:

בהסתדרות האחיות מאוגדות אחיות בתי-החולים, אחיות המרפאות, אחיות בריאות הקהילה, והאחיות של הפסיכיאטריה והגריאטריה. כולן נמצאות תחת הגג הזה שנקרא ההסתדרות האחיות. יש סקטורים שונים, ולכל סקטור יש אינטרסים שונים.

מיכאל איתן (הליכוד):

סגנית שר הבריאות ש' ארבל-אלמחלינו:

אולי תיתן לי לענות? אי-אפשר להפסיק אותי בכל רגע. אני מבקשת מכם.

יושב-ראש האיגוד המקצועי הקים ועדה לבדיקת הטענות של אחיות בתי-החולים. לפי האינפורמציה שנמסרה לי, הוועדה הזאת סיימה את עבודתה. היא הגישה את ממצאיה ליושב-ראש האיגוד המקצועי. הוא בוחן אותם בימים אלה. רק היום דיברנו אתו וביקשנו ממנו להחיש את סיום הדיון בנושא הזה. הוא אמר לנו שהוא מקווה שהעניין ייגמר ויוכרע בתוך יומיים-שלושה ימים. אנחנו לא נחזק בשאלת המכנה של ההסתדרות האחיות. כל החלטה שתחליט ההסתדרות חכוכר ותוכר: עלי-ידנו, ואנחנו נפעל בהתאם אליה. אבל כל עוד אין החלטות אחרות, איננו יכולים להתערב במחלוקת ואיננו יכולים להגיד להסתדרות מה עליה לעשות.

יעקב שמאי (הליכוד):

ואם ההסתדרות לא תרצה לעשות את הנדרש, כשם שהיא אינה זאת עושה היום בהסכמי השכר?

סגנית שר הבריאות ש' ארבל-אלמחלינו:

אתה חבר הסתדרות, אתה חבר הוועד הפועל של ההסתדרות. יש לך בן גם בהסתדרות, תעלה את הטענות שלך שם.

לבסוף, אדוני היושב-ראש, הבעיות בכל המגזר הסיעודי הן קשות ומורכבות, ועל אחת כמה וכמה הן חמורות במגזר של בתי-החולים.

אני רוצה לפנות לאחיות שיושבות ביצע, ואני מכירה אותן אישית ומוקירה אותן, ולבקש אותן להפסיק את שביתתן ולא לתת לגורמים שונים לתפוס טרמפ על המאבק הצודק שלהן.

אני מציעה להעביר את ההצעות לדיון בוועדת העבודה והרווחה, אשר עסקה בנושאים האלה ולויתתה את מאבק האחיות.

היו"ר א' שוסטק:

חורה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר להצעה אחרת.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבתי חברי הכנסת, אני מציעה להסיר את הצעתך של חבר הכנסת מיכאל איתן מסדר-היום של הכנסת, ולא משום שאיני תומכת במאבקן הצודק של האחיות.

איני מוכנה, כחברת הבית וכחברת הקואליציה, להיות שותפה לסגנון הזה של הפיכת ויכוח ענייני לניגוח צד אחד של המתרס. הוויכוח, כפי שאני מכירה אותו, איננו ויכוח אישי בין מועמדות כאלה או נציגות אחרות, ואם הוא ויכוח אישי — נקים אותו במקום אחר ובמישור אחר, לא כאן ולא בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת.

היור"ר א' שוסטק:

מה ההצעה? אתה מוכרח להגיד. תציע את ההצעה.

מיכאל איתן (הליכוד):

הוא מציע להסיר מסדר היום.

קריאות:

היור"ר א' שוסטק:

שקט, שקט.

יעקב שמאי (הליכוד):

חברי הכנסת, אתם לא עוזרים עכשיו למקצוע הסיעוד, תאמינו לי.

עדנה סולודר (המערך):

מה הוא עומד להציע?

היור"ר א' שוסטק:

מה ההצעה?

יעקב שמאי (הליכוד):

היו כאן ארבע הצעות, וכל אחת במסגרת תפיסתו הוא. כל מי שעלה לכאן — והקשבתי לארבעת הנאמים שהיו לפני — דיבר —

עדנה סולודר (המערך):

אכל מה הוא מציע?

יעקב שמאי (הליכוד):

— בעד האחיות, בעד שיפור שכן, בעד הטבת תנאי שכן. לכן לא ייתכן מצב, שאם אחד הנאמים עולה — — —

יאיר צבן (מפ"ם):

מה הוא מציע?

יעקב שמאי (הליכוד):

חיכך תשמע את ההצעה שלי. חבר הכנסת צבן, אתה תשמע את ההצעה שלי.

היור"ר א' שוסטק:

תגיד את ההצעה. אתה מציע להוריד הצעה של מישהו?

יעקב שמאי (הליכוד):

אני מציע, על כן, לאחר את ארבע ההצעות, ארבעתן מדברות על נושא אחד.

היור"ר א' שוסטק:

זו איננה הצעה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יעקב, עם כל הכבוד, כאן לא הועד הפועל.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שיגיד מה ההצעה הקונקרטית, אי אפשר כך.

יעקב שמאי (הליכוד):

אני מציע להוריד את ההצעה של חברת הכנסת עדנה סולודר.

היור"ר א' שוסטק:

או, זה בסדר. למה?

יעקב שמאי (הליכוד):

מות' לי לנמק?

היור"ר א' שוסטק:

כן.

יהושע מצא (הליכוד):

כן, עכשיו אתה בתוך התקנון.

יעקב שמאי (הליכוד):

חברת הכנסת סולודר העלתה הצעה שהקשבתי לה ברוב

קשב — — —

קריאות:

— — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה ממש ביזיון.

היור"ר א' שוסטק:

רבותי, יש לו כל הזכות בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב ראש, יש לו כל הזכות, אבל אי אפשר לעשות צחוק מהכנסת.

יאיר צבן (מפ"ם):

— — —

יעקב שמאי (הליכוד):

חבר הכנסת צבן, אני מודיע לך, שאילו לא היה נושא הסיעוד והאחיות יקר לי, לא הייתי עולה ומבקש את אשר ביקשתי — — —

יאיר צבן (מפ"ם):

אני בטוח שהוא יקר לך.

יעקב שמאי (הליכוד):

— — — ולכן מי שמדבר על ביזיון גורם לביזיון הדרישה הלגיטימית הצודקת שלהן.

עדנה סולודר (המערך):

רגע, כהצעה שלי גרמתי לביזיון?

יעקב שמאי (הליכוד):

אני לא רוצה להוריד את ההצעה מפני שאני מתנגד לתוכנה; אני מתנגד לשיטה. אני חושב, שכאשר קמים חברי כנסת מסיעות שונות, מהקואליציה ומהאופוזיציה, וכל אחד בלשונו, בדרכו, בהתאם לאמונתו ולתפיסתו מדבר על המקצוע היתודי הזה, המיוחד הזה, החשוב הזה, היקר הזה — אפילו חבר הכנסת רן כהן אמר שזה מקצוע שמטפל למעשה במדינה, ששומר על אזרחי המדינה, ששומר על כריאותם של אזרחי המדינה — אני חושב שלמען המקצוע, למען האחיות, הכית הזה יתלכד מסביב לארבע ההצעות ונצביע על ארבע ההצעות כעל מקשה אחת.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב ראש, רק לשם הפרוטוקול: אני מבקש להציע הצעה אחרת, להוריד את ההצעה — — —

היור"ר א' שוסטק:

אתה לא יכול להציע הצעה אחרת.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רוצה להציע הצעה אחרת.

היור"ר א' שוסטק:

אתה לא יכול להציע, אתה הצעת הצעה.

מיכאל איתן (הליכוד):

בסדר, נביא את זה לוועדת הפירושים.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת
הכנסת א' סרטני לדיון

בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר א' שוסטק:

מי בעד העברת הצעת חבר הכנסת רן כהן לוועדת העבודה
והרווחה? מי נגד?

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת ר' כהן לדיון

בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר א' שוסטק:

מי בעד ההצעה להעביר את הצעת חבר הכנסת מיכאל
איתן לוועדה? מי נגד?

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת מ' איתן לדיון בוועדת העבודה

והרווחה לא נתקבלה.

שרה דורון (הליכוד):

אני חושבת שצריך להצביע לפי הנושא, ולא בקטגוריות.

היו"ר א' שוסטק:

מי בעד העברת הצעת חברת הכנסת עדנה סולודר לוועדת
העבודה והרווחה? מי נגד?

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת
הכנסת ע' סולודר לדיון בוועדת העבודה

והרווחה נתקבלה.

היו"ר א' שוסטק:

הישיבה הבאה — מחר בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

היו"ר א' שוסטק:

האם המציעים מסכימים להצעה סגנית שר הבריאות
בקשר להעברת העניין לוועדה?

עדנה סולודר (המערך):

חשאל אחד אחד.

היו"ר א' שוסטק:

חברת הכנסת אמירה סרטני, האם את מסכימה?

אמירה סרטני (מפ"ם):

מסכימה.

היו"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת רן כהן?

רן כהן והתנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן אדוני, מסכים.

היו"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת איתן?

מיכאל איתן (הליכוד):

מסכים.

היו"ר א' שוסטק:

חברת הכנסת עדנה סולודר?

עדנה סולודר (המערך):

מסכימה, אם לא תתקבל הצעתו של חבר הכנסת שמאי.

היו"ר א' שוסטק:

דאם עלינו להצביע את כל ההצעות ביחד?

קריאות.

לא, לא.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כל אחת בנפרד.

היו"ר א' שוסטק:

מי בעד העברת ההצעה של חברת הכנסת אמירה סרטני
לוועדת העבודה והרווחה? מי נגד?

הישיבה ננעלה בשעה 19:19.